

Helhetlig og kunnskapsbasert utredning av oppvekstområdet i

Søndre Land kommune

KS
KONSULENT

INNHold

Helhetlig og kunnskapsbasert utredning av oppvekstområdet i.....	1
Søndre Land kommune	1
1. Bakgrunn og metode	4
1.1 Metode	5
2. Økonomisk og sosial bærekraft i kommunen.....	6
2.1 Økonomisk bærekraft.....	6
3. Fremtidens barnehage og skole i Søndre Land	22
3.1 Barnetallsutvikling	22
3.2 Barnetallsutvikling og kapasitet, skole.....	24
3.3 Elevtallsutvikling med de tallene vi kjenner i dag	27
3.4 Beregning av reduserte kostnader.....	30
3.5 Kvalitet skole.....	33
4.0 Barnehage	36
4.1 Barnetallsutvikling	36
4.2 Kapasitet	36
4.3 Driftsutgifter	37
4.4 Kvalitet i barnehage	39
4.5 Andre forhold som er viktige i en helhetlig vurdering av oppvekstsektoren	41
4.5.1 Livsmestring.....	41
4.5.2 Helsepsykiertjenesten og Avdeling for Forebygging og oppfølging	42
4.5.3 Ikke lovpålagte tjenester i skole	43
4.5.3 Barnevernstjenesten	44
4.5.3 Konsekvenser for lokalsamfunn	46
4.5.3 Kompetansekrav og utdanning med master	48
4.5.4 Skoleskyss	49
5.0 Medvirkning og brukerstemmene.....	50

5.1 Hva sier elevene?	51
5.2 Hva sier foreldrene?	52
5.3 Hva sier de ansatte i skoler og barnehager?	53
5.4 Hva sier støttetjenestene?	54
6. Strukturalternativene	56
6.1 Alternativ 0, fortsette som nå	56
6.2 Alternativ 1, flytte mellomtrinnet fra Odnnes til Fryal	58
6.3 Alternativ 2, legge ned Trevatn barnehage	59
6.4 Alternativ 3, slå sammen Fryal og Odnnes skole	61
6.5 Alternativ 4, 1 – 10 skole	64
7. Helhetlige tjenester	65
8. Konklusjon og anbefalinger	66

1. Bakgrunn og metode

Kommunestyret vedtok 08.12.2025 at kommunedirektøren skal utarbeide et helhetlig og kunnskapsgrunnlag for oppvekstområdet i Søndre land kommune. I det ligger også en vurdering av barnehage og skolestruktur. Arbeidet skal ferdigstilles juni 2026.

En utredning av strukturen skal ta utgangspunkt i demografiutviklingen og tilhørende reduksjon i barnetallet. I utredningen er involvering og medvirkning en viktig del av arbeidet. Medvirkning fra kommunalavdelingen, skolesektoren, fra de tillitsvalgte og andre naturlige aktører.

Når KSK arbeider med slike utredninger tar vi som utgangspunkt at skole og barnehage er en av samfunnets viktigste arenaer for sosial utjevning, og et av premissene for utredningen må være at man må tilstrebe lik kvalitet og like muligheter for alle barn i kommunen. Det gjelder både i det daglige oppholdet, men også den hjelpen barn og familier får fra støtteapparatet. Vi er også opptatt av at ressurser og kompetanse fra alle deler av oppvekstsektoren skal brukes best mulig.

Utredningen må gi svar på hvilke alternativer kommunen har med tanke på framtidig struktur, og gi konkrete forslag til en bærekraftig struktur som ivaretar en god bruk av både menneskelige- og økonomiske ressurser for kommunen i tiden fremover. Den skal også gi svar på de ulike ressursene og kompetansen som kommunen bruker på andre tjenester og hvordan dette virker i en helhet.

Målet med denne utredningen er å se på hvilke faktorer som gir best kvalitet og samtidig en fremtidig bærekraftig økonomi. Disse faktorene vil bli belyst i denne rapporten. Gjennom analysen og i samtaler med ansatte, elever og foreldre ser vi at det er noen områder som peker seg ut som aktuelle for få best mulig kvalitet og best ressursutnyttelse.

God kvalitet og bærekraftig økonomi trenger at flere elementer slår inn samtidig – man må ha et økonomisk handlingsrom, god samhandling om ressurser og kompetanse til nytte for brukeren, effektiv ressursutnyttelse, tjenester med god kvalitet og god ledelse.

I det politiske vedtaket står det at utredningen skal:

- Belyse ressursbruk, kostnadsnivå og bemanning
- Vurdere byggekapasitet og vedlikeholdsbehov
- Analysere demografiske endringer og grendeutvikling
- Se på pedagogiske og faglige konsekvenser
- Tydeliggjøre lovpålagte og ikke-lovpålagte oppgaver
- Inkludere både ansatte, foreldre og bred innbyggermedvirkning
- Gjennomføres i tett dialog med de politiske komiteene
- Se på samfunnsmessige konsekvenser

Utredningen ferdigstilles innen utgangen av mai 2026 og legges fram for politisk behandling.

Som bakteppe har vi også med nye endringer i lovverket, spesielt opplæringsloven og barnehageloven, og vi tar inn elementer fra oppvekstreformen som igjen legger tydelige føringer på hvordan oppvekstsektoren skal opptre for å fungere best mulig for alle barn, og spesielt for de som trenger noe ekstra.

I de nye lovene er det få endringer som gjelder skolestruktur og kretsgrenser, men det er større endringer når det gjelder medvirkning. Elevenes lovfestede rett til å medvirke er styrket og barnets stemme og barnets beste – vurderinger er nå svært tydelige føringer. Selv om det i mange år har stått i lovverket, er det nå enda tydeligere presisert. I alle bestemmelser som angår barn, skal det tas en barnets beste – vurdering, og barnets stemme skal tillegges stor vekt. Når kommunestyret skal gjøre et vedtak i denne sammenhengen vil det bety at denne vurderingen må være en del av beslutningsgrunnlaget.

1.1 Metode

KS Konsulent (KSK) har fått oppdraget med å gjennomføre utredningen. I utredningen har KSK gjennomført dokumentstudier, befaringer, kvantitative analyse og kvalitative intervjuer. Kommunens rapporterte KOSTRA-data og befolkningsframskrivninger fra kommunens egne kilder er en vesentlig del av beregningsgrunnlaget. Vi bruker også andre kilder som Framsikt, GSI, Analysebrettet samt UDIR sine kalkulatorer for bemanning i skole og barnehage.

Når det gjelder medvirkning og involvering, så er det gjort ved et tett samarbeid med kommunens administrasjon, som har tilrettelagt for alle samtalene.

I intervjuene benyttet vi kvalitative gruppeintervju som metode, basert på representasjonsprinsippet. Det vil si at vi snakket med representanter for ansatte, ledelse, elever og foreldre ved alle skoler og barnehager. Metoden egner seg godt til å innhente dybdekunnskap om hvordan noe oppfattes eller vurderes, og dette gir et nødvendig tillegg til annen datainnsamling. Hovedinngangen i intervjuene var å se på hvilke forhold som påvirker kvaliteten på barnehagen, skolen og opplæringstilbudet, og hvordan dette henger sammen med økonomi, de fysiske forholdene på barnehager og skoler og andre elementer som er viktige for barns læring og oppvekst. Som en del av dette kommer avdelingen for Forebygging og oppfølging og

Helsesykepleiertjenesten. Intervjuguide ble sendt i forkant av gjennomføringen. Spørsmålene er gjengitt i referatene som kommer i kapittel 4.

Alle som ble intervjuet fikk beskjed om at ingen vil bli direkte sitert. Kommuneadministrasjonen deltok ikke på disse intervjuene, men sentrale ledere for ulike tjenester har bidratt.

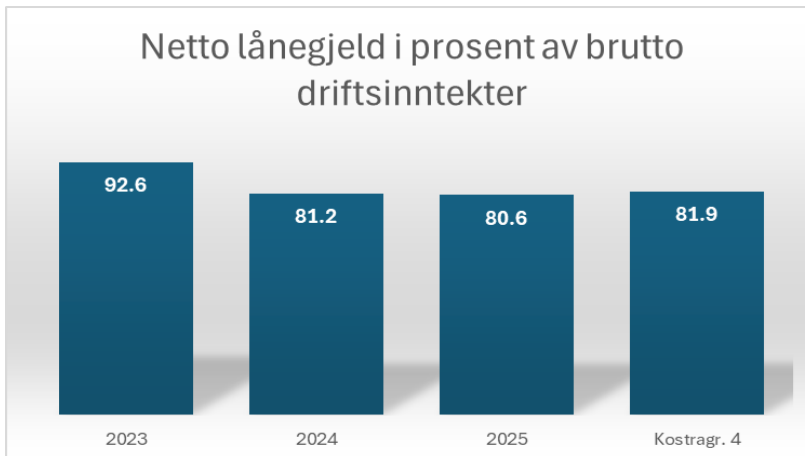
2. Økonomisk og sosial bærekraft i kommunen

2.1 Økonomisk bærekraft

Tradisjonelt vurderes økonomisk bærekraft med utgangspunkt i tre økonomiske indikatorer, netto lånegjeld, disposisjonsfond og netto driftsresultat i andel av brutto driftsinntekter. Nivået på disse indikatorene bør også sees i sammenheng med kommunens inntektsnivå i forhold til andre kommuner.

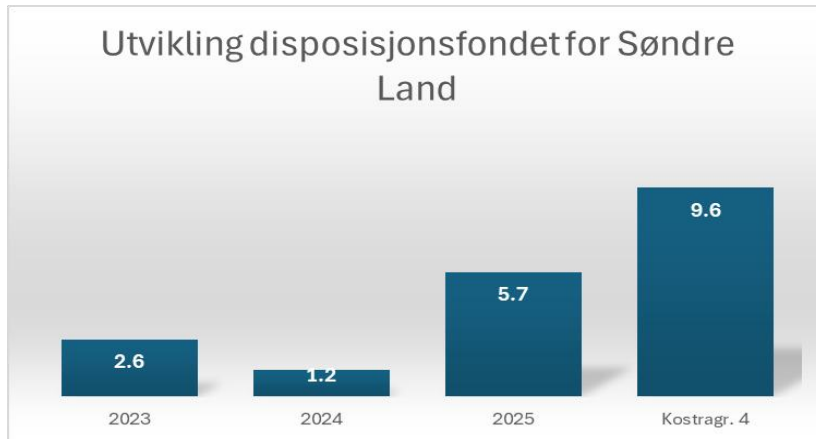
Figuren under viser kommunens score på de tre økonomiske nøkkelindikatorene, utvikling i kommunen og sammenlignet med kommunegruppen.

Søndre Land kommune har en gjeldsgrad på 80,6 prosent av driftsinntektene, og den er på vei ned. Til sammenligning er landsgjennomsnittet 93 prosent og gjennomsnittet i kommunegruppen 81,9 prosent. Isolert sett innebærer dette at Søndre Land kommune i dag har et lite handlingsrom for å gjøre nye investeringer, samtidig som TBU (teknisk beregningsutvalg) anbefaler at netto lånegjeld ikke bør overstige 75- 100%, avhengig av rentenivå.

Lånegjeld og disposisjonsfond

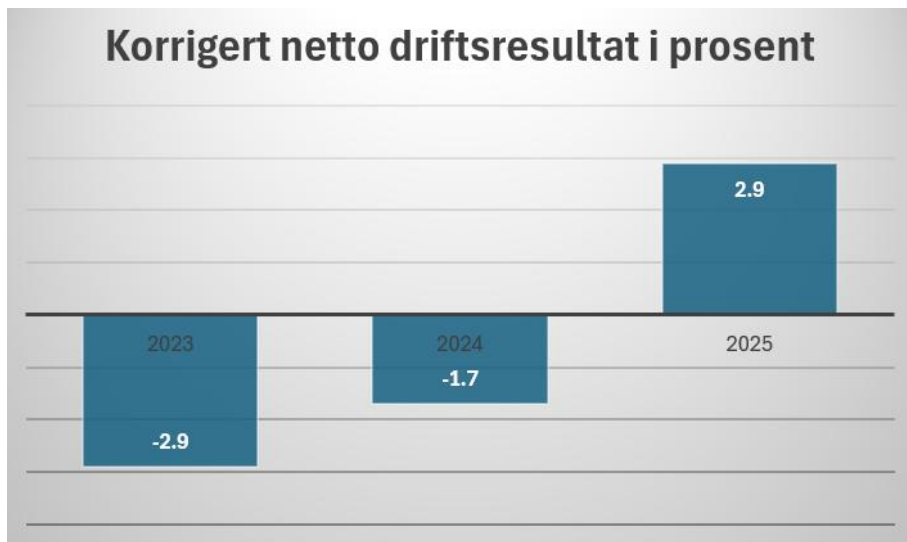
henger også sammen. Disposisjonsfondet til Søndre Land er på 5,7 prosent. Dette er betydelig lavere enn gjennomsnittet både i kommunegruppen og landet, som har disposisjonsfond på henholdsvis 9,6 prosent og 14,5 prosent av driftsinntektene. Selv om disposisjonsfondet fikk en økning i 2025, ligger det under det nivået det bør være på.

Korrigert netto driftsresultat for Søndre Land var i 2025 på 2,9 prosent av driftsinntektene.

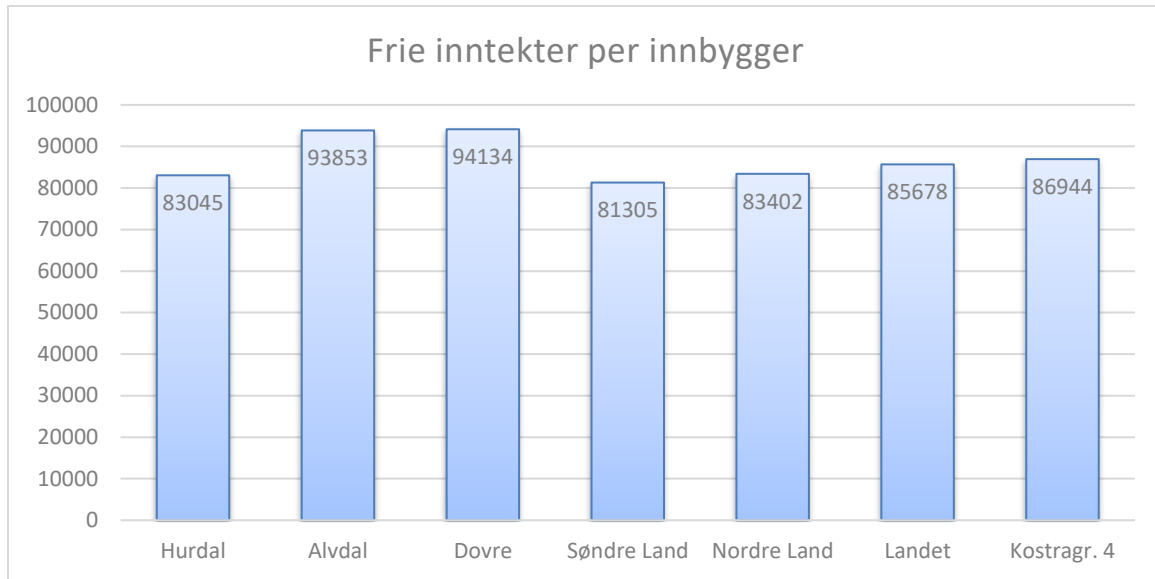
Korrigert betyr at da har man trukket fra avsetninger til bundne fond. Bruk av fond er ikke med i

dette. Hovedgrunnen til et positivt driftsresultat skyldes premieavvik.

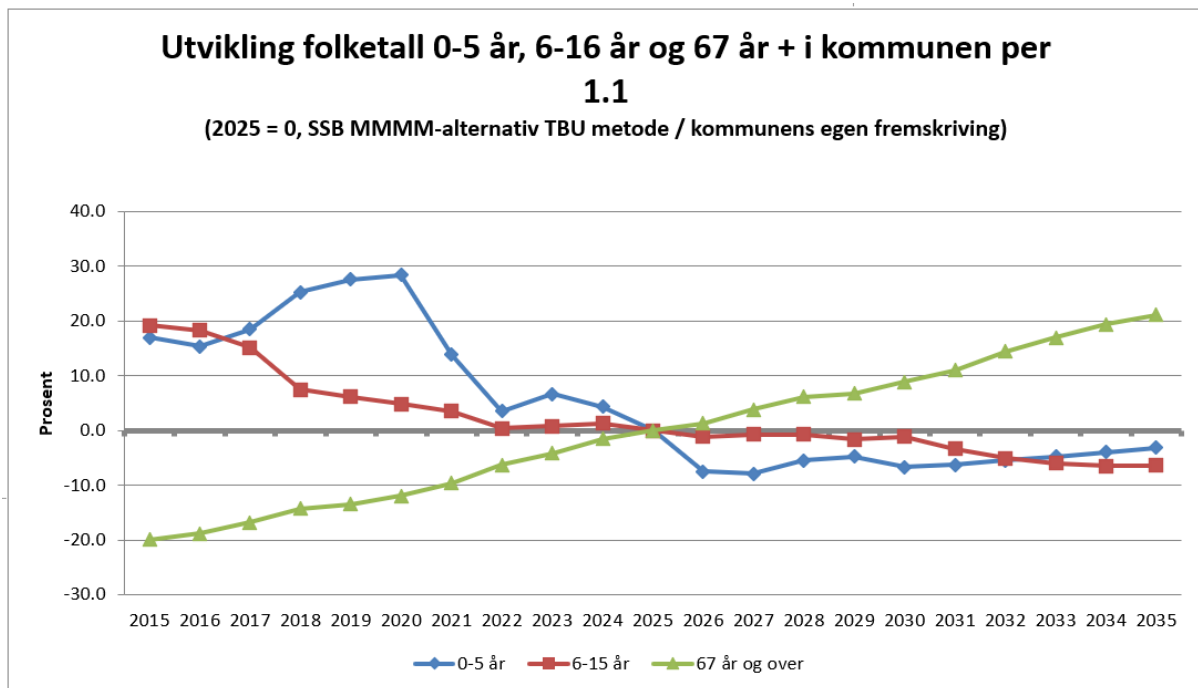

Videre i kapitlet viser vi utfordringene kommunen står overfor, og da er det helt nødvendig at de omstillinger man har fått til siste år fortsetter og utvikles videre. En nedgang i barnetallet og en stor vekst i den eldre befolkningen endrer behovene for hvor ressursene skal settes inn, men inntektene fra staten er sjelden tilstrekkelig til å dekke disse endringene.

Landsgjennomsnittet for frie inntekter i 2025 ligger på 85678 kroner pr. innbygger, og dermed har Søndre Land lavere inntekter enn både kommunene vi sammenligner med og landet for øvrig.

Den demografiske utviklingen påvirker i høy grad kommuneøkonomien og den første grafen viser hvordan prognosene ser ut de ti neste årene for kommunen.

Dersom Søndre land skal kunne ha en fremtidig økonomisk bærekraft er det avgjørende at utviklingen fra de to siste årene fortsetter. For når man ser den demografiske utviklingen i sammenheng med inntektene til kommunen, så viser tabellen nedenfor et anslag for endringer i rammetilskuddet til kommunen. Det vil si at Søndre Land må regne med at i 2035 får man 6,5 mill. mindre for å drifte skole, mens man får 2,7 mill. mindre for å drifte barnehagene.

Anslag årlig endring i kommunens utgiftsbehov (i 1000 kroner) per tjenesteområde som følge av befolkningsendringer

(2024 kroner og endring fra 1.1.2025)

Endring							SUM
utgiftsbehov per 1.1	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommunehelse	Barnevern	SØNDRE LAND
2026	-499	-1,057	-5,173	-186	184	-374	-7,105
2027	7,043	290	-272	314	239	-339	7,274
2028	8,765	-171	1,634	26	235	-95	10,394
2029	4,774	-1,010	545	97	66	-98	4,373
2030	5,635	584	-1,361	-24	348	-24	5,157
2031	4,727	-2,242	272	92	371	-52	3,169
2032	5,456	-1,641	272	0	536	-49	4,574
2033	4,571	-985	272	-35	382	-23	4,182
2034	7,277	-541	545	-82	376	-63	7,511
2035	3,832	234	545	87	330	-62	4,966
Sum 2026-2035	51,581	-6,538	-2,723	288	3,067	-1,179	44,496

Vurdert i denne sammenhengen så har Søndre Land kommune en forholdsvis svak økonomisk bærekraft og et moderat handlingsrom for å foreta nye investeringer. Selv om det de siste årene har vært et kontinuerlig arbeid for å styrke den økonomiske utviklingen, står kommunen fortsatt overfor betydelige utfordringer knyttet til demografiske endringer, med en økende andel eldre og et synkende barnetall.

Kommunen har likevel et handlingsrom til å drifte oppvekstsektoren mer effektivt sammenlignet med en del andre kommuner, tabellen nedenfor viser hva som kan være potensialet på de ulike sektorene.

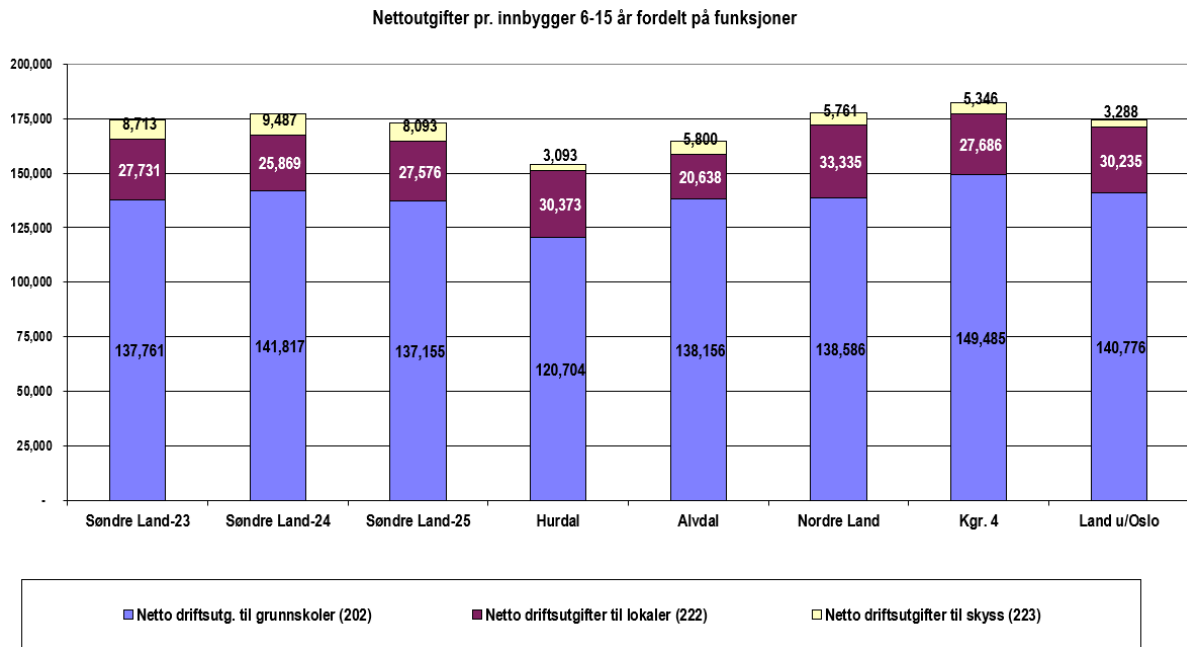
For barnehage og grunnskole gjelder dette all type drift og lønn, skysstutgifter, SFO og FDV-kostnader. For barnevern er det både utgifter til saksbehandling, tiltak og plasseringer. Kommunehelse er både helsestasjon, helsesykepleiere og leger, og det gjelder for alle aldersgrupper.

Innsparingspotensial i millioner kroner					
	Hurdal	Alvdal	Dovre	Nordre land	Landet
Grunnskole	9,2	4,9	12,7	- 2,5	7,3
Barnehage	9,2	9,8	2,6	13,9	7,5
Barnevern	9,5	15,6	5,2	11,4	15,2
Kommunehelse	1,3	-0,9	-6,6	3,5	0,9

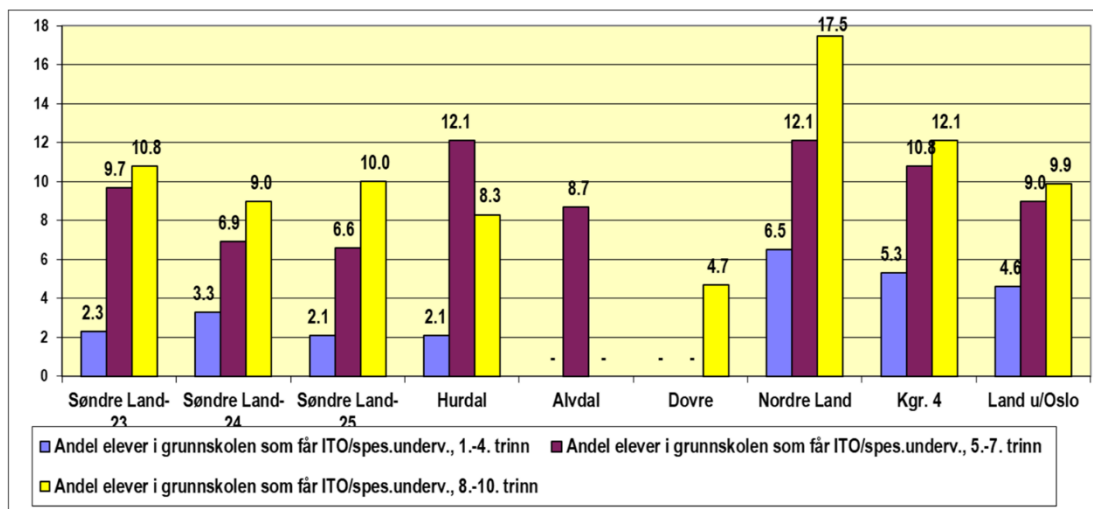
For å finne hvor potensialet ligger, har vi gått inn på de ulike delene av driften for å identifisere hvor kommunen bruker mer ressurser enn de vi har sammenlignet med. Det er få områder som peker seg ut som radikalt annerledes enn sammenligningskommunene, men summen av flere forhold kan likevel gi et mulighetsrom.

Vi starter med skole og figuren under viser samlet ressursbruk til grunnskolen, i kroner per innbygger i målgruppen (innbyggere 6-15 år). Denne indikatoren er i KOSTRA den viktigste

indikatoren for prioritering av grunnskolen. Den inkluderer kommunens ressursbruk på funksjon 202 (Grunnskole, lønn og drift), funksjon 222 (skolelokaler) og funksjon 223 (skoleskyss).

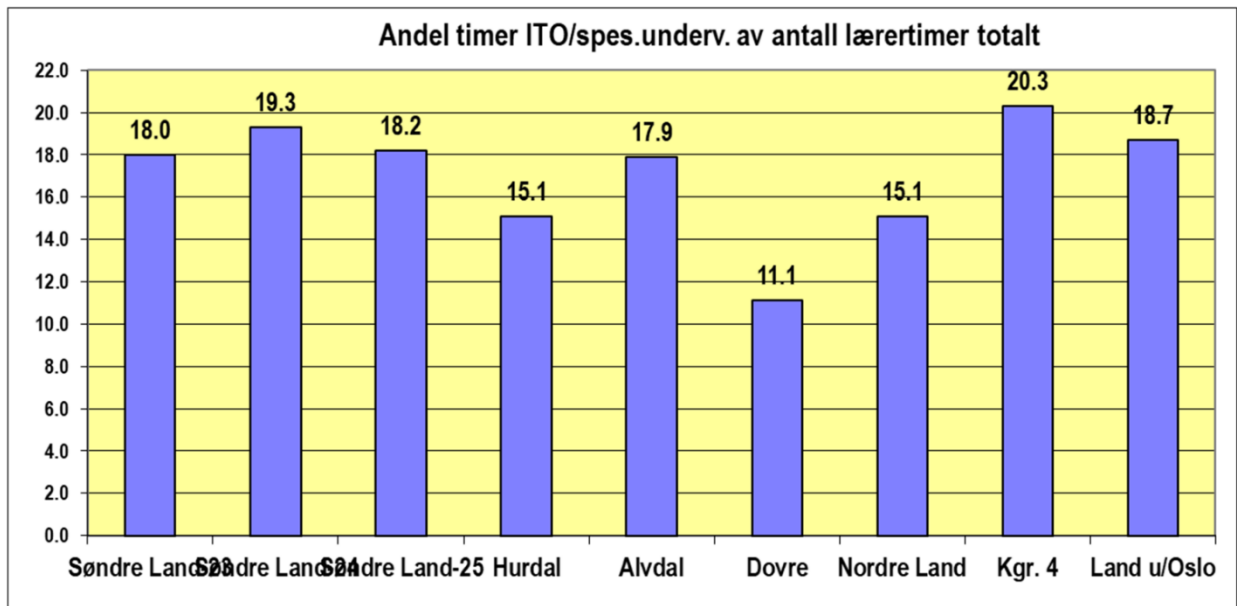

Når vi går inn i detaljene på funksjon 222, lønn og drift, ser vi at andel elever som får ITO i snitt ligger under landsgjennomsnittet, men samtidig er det svært store variasjoner på hvilken tilnærming kommunene har til dette.

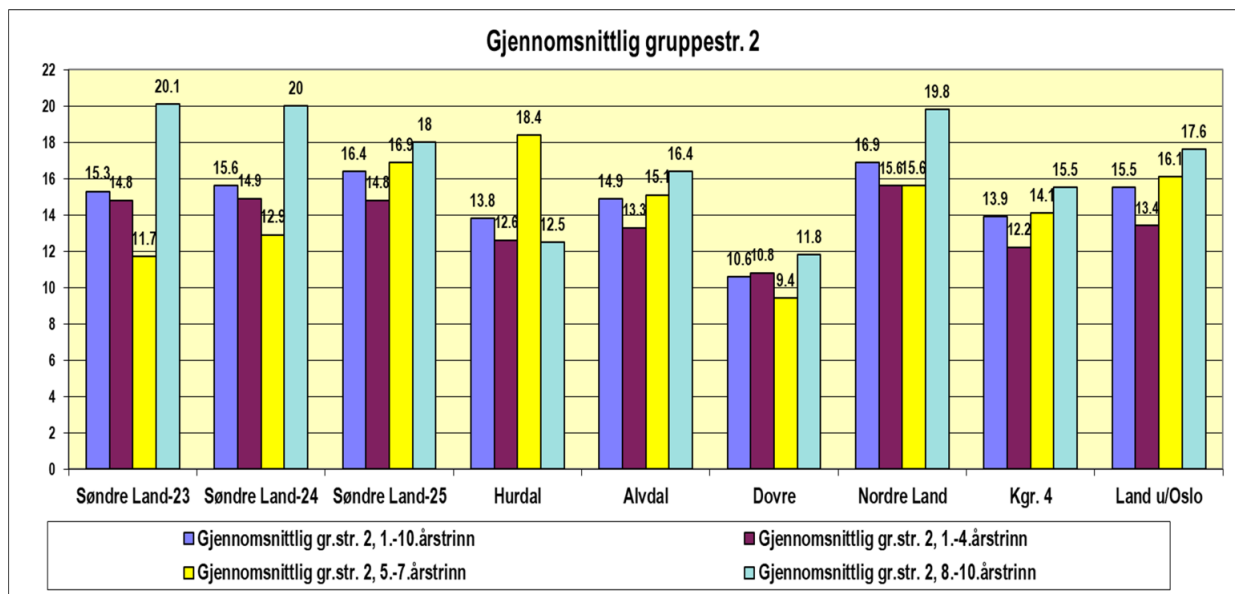

Når man sammenstiller antall elever med antall timer som er gitt til hver enkelt elev, får man oversikten over den samlede ressursen som blir brukt til ITO. Tabellen nedenfor viser at 18, 2 prosent av lærertimene blir brukt til denne aktiviteten. I tråd med ny opplæringslov, oppvekstreform osv. bør man også vurdere effekten av denne opplæringen. Når Dovre har så lave

utgifter på dette området, men samtidig svært høy gjennomføringsgrad på videregående skole er det verdt å se nærmere på praksisen her.

Lærernormen i Norge er ikke bare en norm, den er et lovkrav. Kravet er maks 15 elever pr. lærer (i snitt) på 1. – 4. trinn, 20 elever pr. lærer fra 5. – 10. trinn. Vi ser at pr. i dag har kommunen et godt treff når det gjelder å være nærmere normen, sett fra et økonomisk ståsted.

Hvordan det blir framover er helt avhengig av elevtallsutviklingen og hvilken struktur man velger og hvordan man tildeler ressurser til skolene. Økonomisk sett kan dette gi ganske store utslag dersom man har en modell hvor man oppretter grupper etter hvert som man passerer et delingstall i forhold til normen, vil i ungdomsskolen en gruppe elever koste like mye om det er 12 elever på trinnet som når det er 20 elever, for normen krever at man har en gruppe uansett. Forskjellen er at inntekten for kommunen vil være 1.2 mill. lavere når det er bare tolv elever på trinnet. Dersom man benytter seg av muligheten til å se hovedtrinn under ett og fordele ressursene i tråd med dette, ser bildet annerledes ut. Da blir det slik at jo større skolen er, jo nærmere normen kan man komme når det gjelder grupper. Når vi ser på tabellen nedenfor, ser vi at det i barneskolen etter hvert vil bli ca. 40 færre elever enn vi har i dag. Det betyr 6,5 mill. i lavere inntekter, hvordan det slår ut på antall grupper, kommer vi inn på i kap. 3.

Befolkningsframskrivninger er et vanskelig fag, og det er flere måter å regne det på. Blant annet om det blir høy, medium eller lav vekst. Høy vekst betinger mye innflytting. Det er skissert to alternativer nedenfor, medium og lav vekst, sannsynligvis vil det reelle tallet ligge imellom disse. I fjor ble det født 34 barn i Søndre Land, i år er prognosen noe lavere.

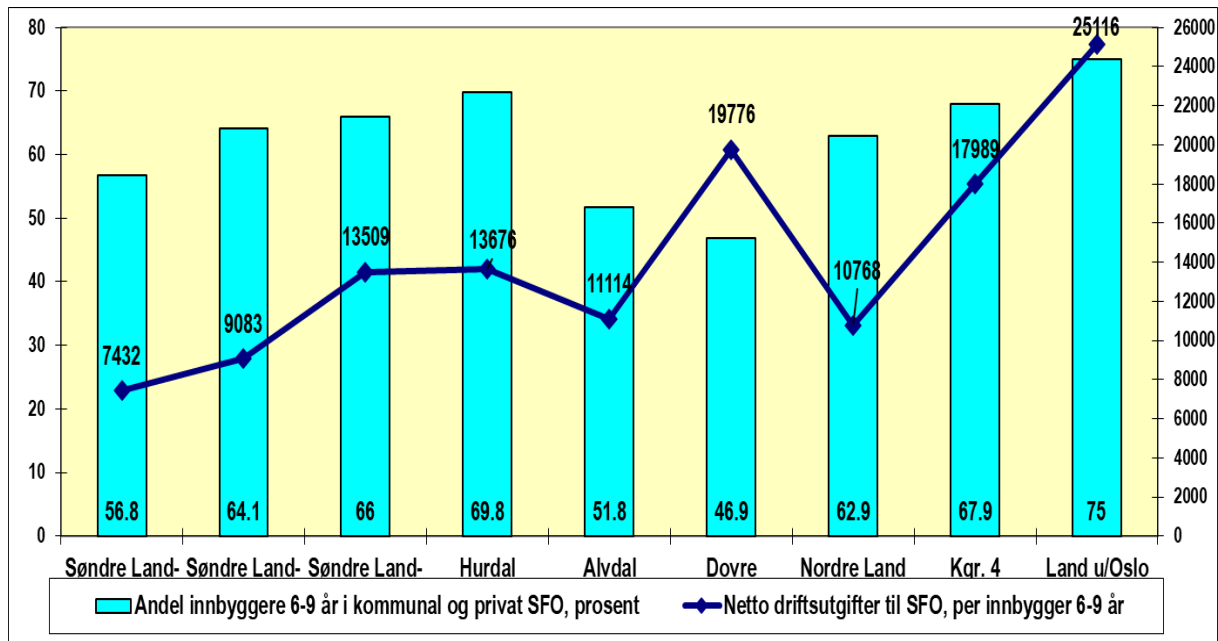
Befolkningsframskriving per 1.1 - standard er SSB - MMMM alternativet og bruk av TBU metode

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
0 år	32	32	32	32	32	32	32	33	34	34	34
1-5 år	222	203	202	208	210	205	206	207	208	210	212
6-12 år	383	388	379	359	348	352	347	348	340	341	347
13-15 år	153	142	153	173	179	178	171	161	164	160	155
16-18 år	176	183	171	148	139	147	165	170	168	162	155

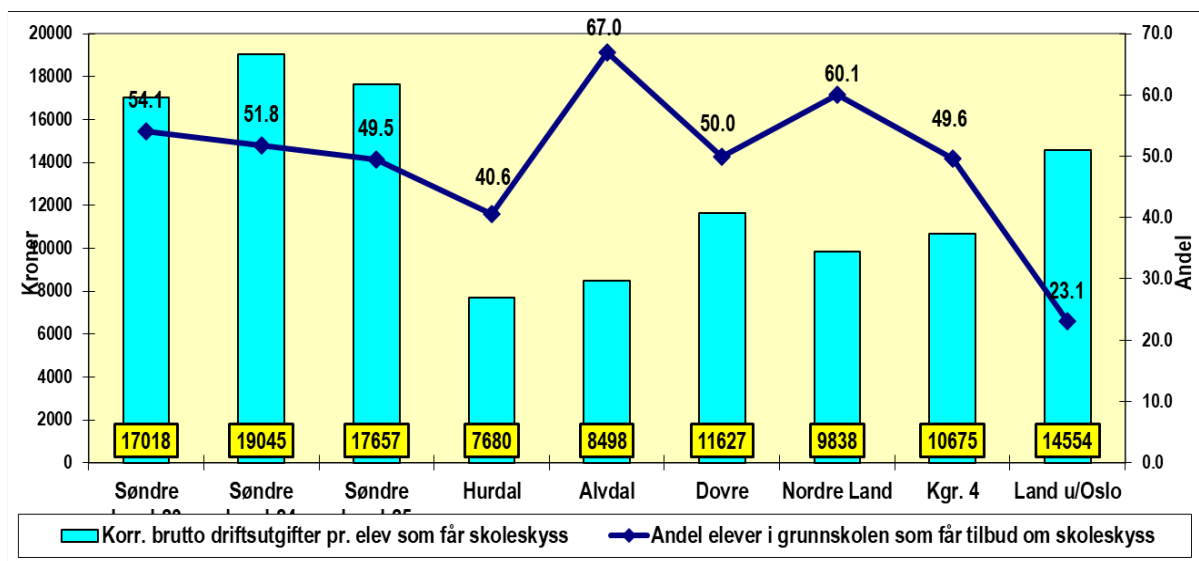
Lav vekst, oppdaterte tall pr. 1.1 2026

	3447 Søndre Land											
	Lav nasjonal vekst (LLML)											
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2040	2050
0 år	36	33	32	31	31	31	31	31	31	31	31	29
1-5 år	210	206	205	198	183	177	172	169	168	168	166	157
6-12 år	377	365	345	334	334	326	321	307	299	294	259	250
13-15 år	135	145	165	171	168	161	153	155	150	144	128	114

Når det gjelder SFO ligger Søndre Land relativt lavt når det gjelder netto driftsutgifter. Utgiftene til hvert barn ligger ca. 12000 under landsgjennomsnittet.

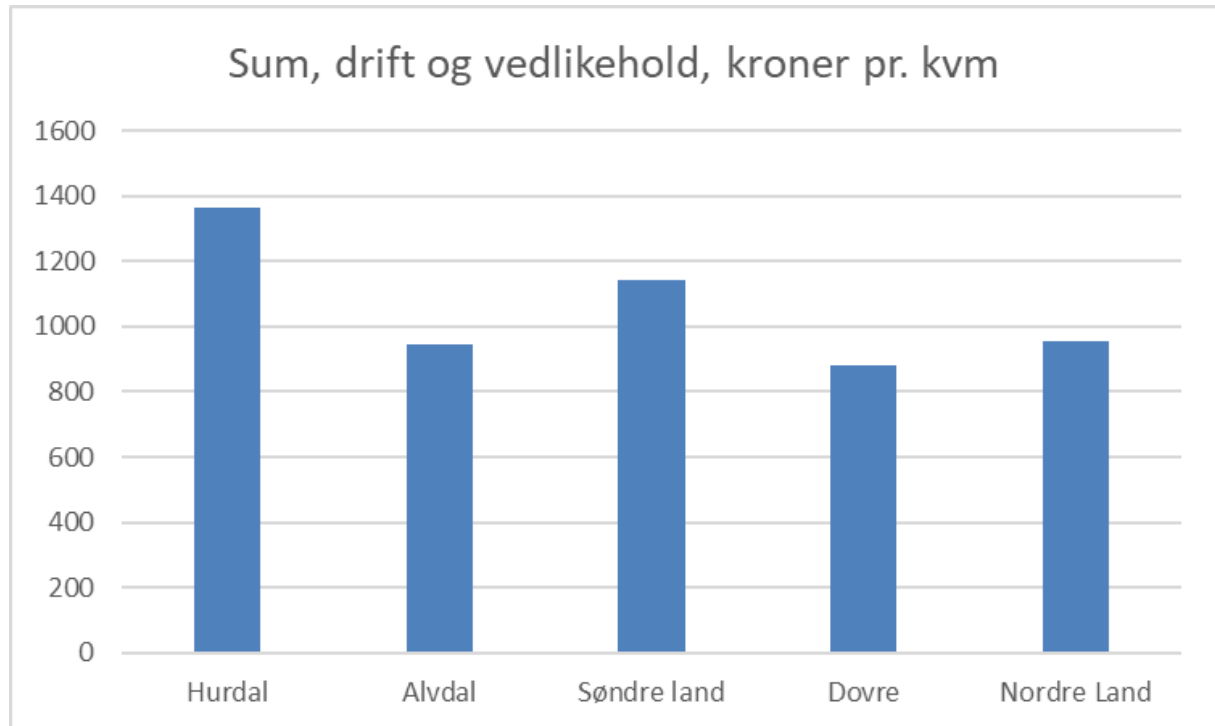

Andre forhold vi har sett på er skoleskyssen, og her ser vi at kostnaden pr. elev er relativt høy. Det kan skyldes flere forhold, f.eks. at det er mange som har lang reisevei eller reiseveien er definert som ekstra farlig, eller man kan ha en dyr avtale om skyssen. I 2025 var det 49,5 % av elevene som fikk skoleskys, og kostnaden for hver enkelt elev var på 17657 kroner, noe som er høyere enn alle andre i sammenligningsgrunnlaget.

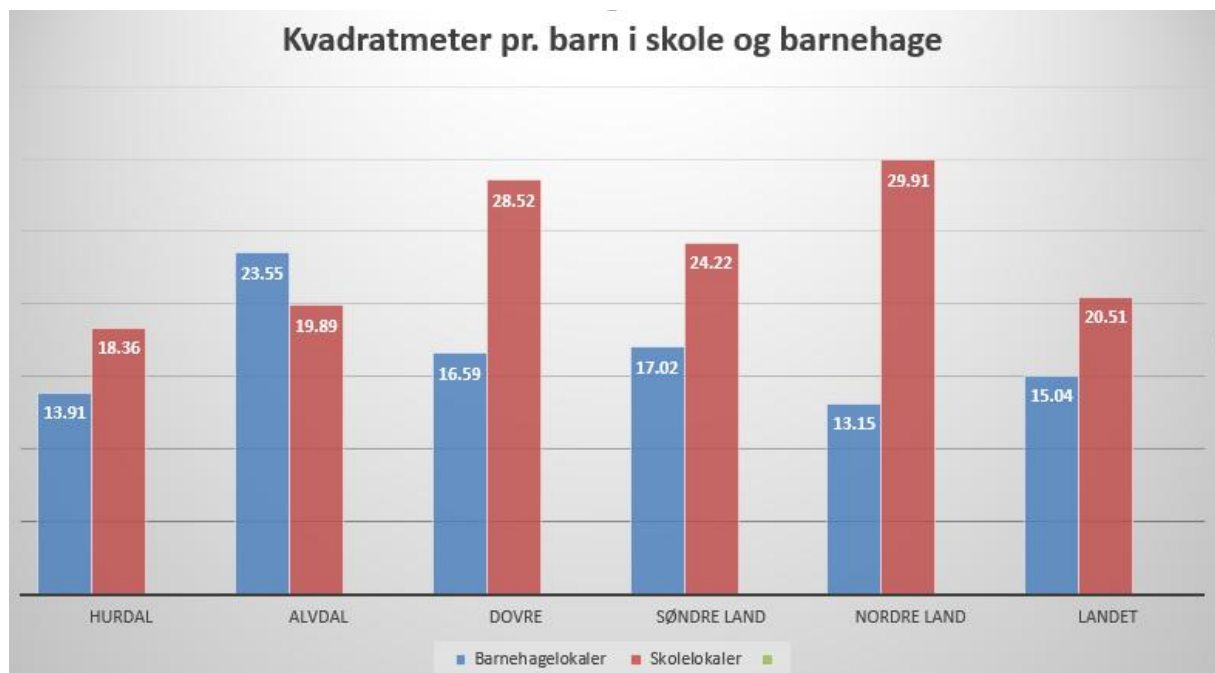

Forklaringen bak det forholdsvis høye tallet ligger i at mange av elevene i Søndre Land får skys via taxi, f.eks. elevene som går på skole i Bjoneroa. Det er også mange som får vedtak på grunn av lang reisevei, ingen på grunn av farlig reisevei. Til sammen er det 35 elever som har kommunale vedtak om skys. Men det kan være verdt å se på avtalen med Fylkeskommunen, om den kan være gjenstand for reforhandling.

Den siste parameteren som kan være et bidrag til utgifter på skolesektoren er utgifter til byggene, det vil si drift og vedlikehold. Dette føres også på skolebudsjettet. Vi ser at her ligger Søndre Land ganske høyt sammenlignet med andre.

Innenfor drift av byggene er det spesielt vedlikeholdsutgiftene hvor kommunen bruker mer enn sammenligningsgrunnlaget. I KOSTRA-tallene for drift og vedlikehold er avskrivninger ikke tatt med. De kommer i tillegg.

Når vi i tillegg ser på antall kvadratmeter pr barn, ser vi at både i barnehage og skole er det god plass i Søndre Land. Det er ingen lovkrav, bare veiledende normer når det gjelder areal i barnehage

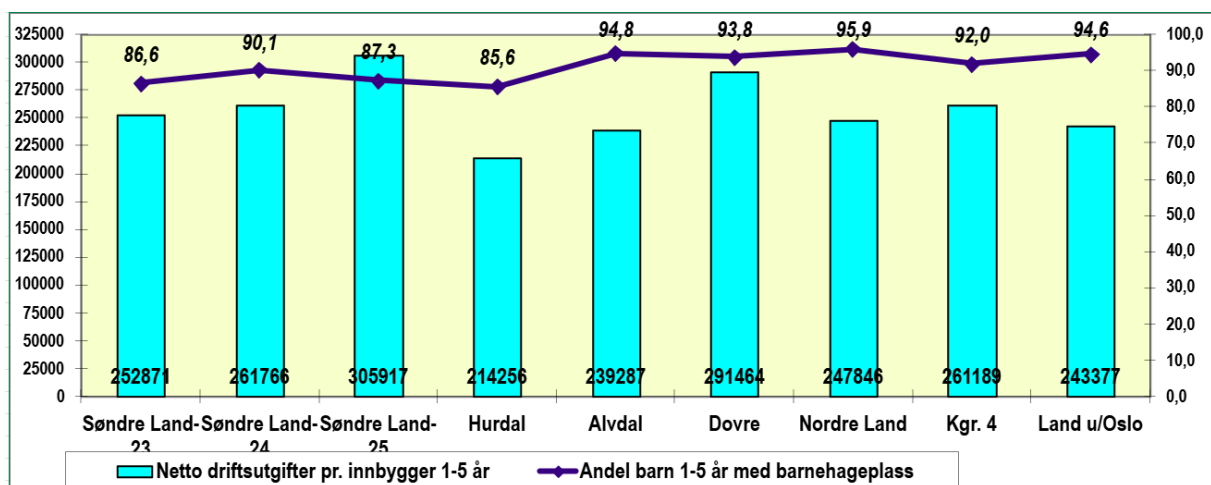
og skole. Noen kommuner har laget spesifikke normer for skole, de pleier å ligge rundt 15 kvm pr. elev. Tallene inkluderer spesialrom og gymsal eller idrettsbygg som skolene disponerer. Hvis man hadde like mye plass per elev som Hurdal, ville man hatt en årlig innsparing på rundt 3,5 mill. per år.

Arealet i barnehager er det barnehagemyndigheten som godkjenner, men det vanlige er å forholde seg til nasjonale normer. De sier at det bør være et oppholdsareal på minimum 4 kvm for barn 3 år og oppover og 5,3 kvm for de under 3 år.

Oppsummert så vil inntektene til skolesektoren gå ganske mye ned de nærmeste årene på grunn av lavere elevtall. Det betyr at det dersom driften skal tilpasses inntektene, må man redusere utgiftene der det er mulig. Da har man flere valg, men arealet kan reduseres, man kan redusere ITO og etter hvert kan man også redusere antall lærere til ordinær undervisning. Men dette avhenger av struktur, det er antall grupper som må opprettes for å holde lærernormen som avgjør mye av ressursbruken. Størrelsen på skolen kan påvirke muligheten for å drive effektivt i forhold til lærernormen.

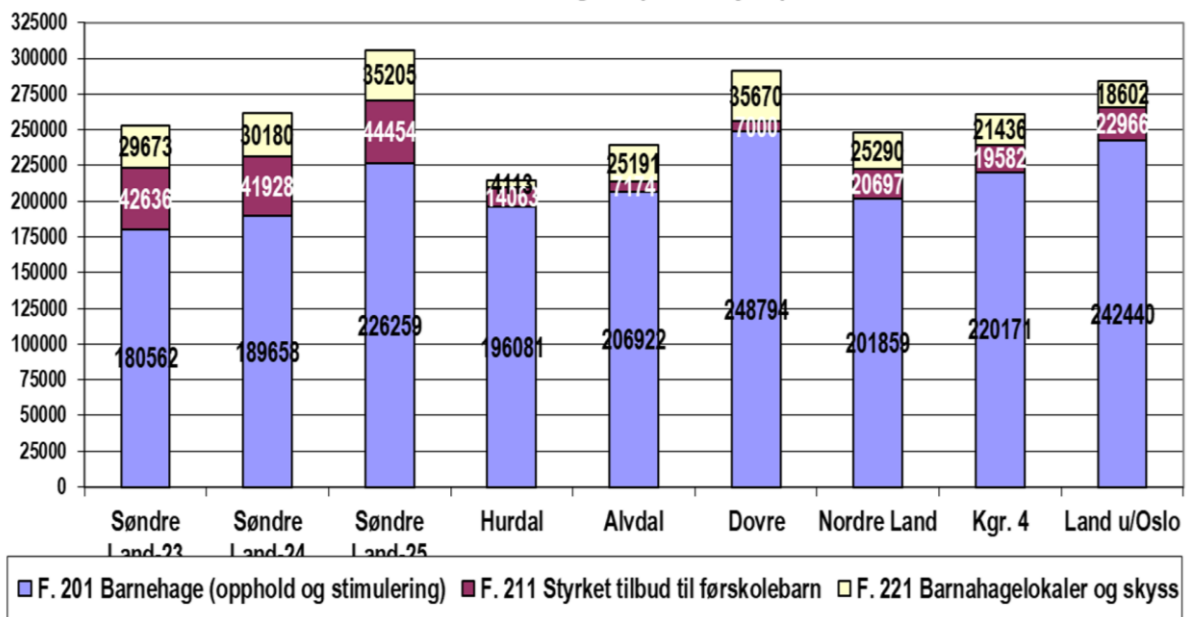
Barnehage

Når det gjelder barnehage så ligger kommunen høyt på driftsutgifter til barnehage. Det ser man i tabellen nedenfor:

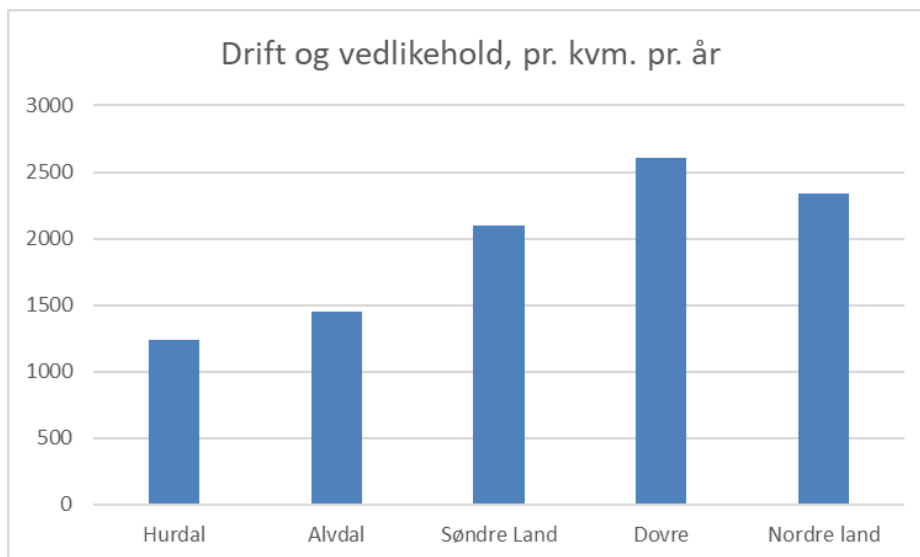

Når man ser på detaljene så ser vi at utgiftene er høyere på flere områder:

Netto driftsutgifter pr. funksjon pr innb. 1-5 år

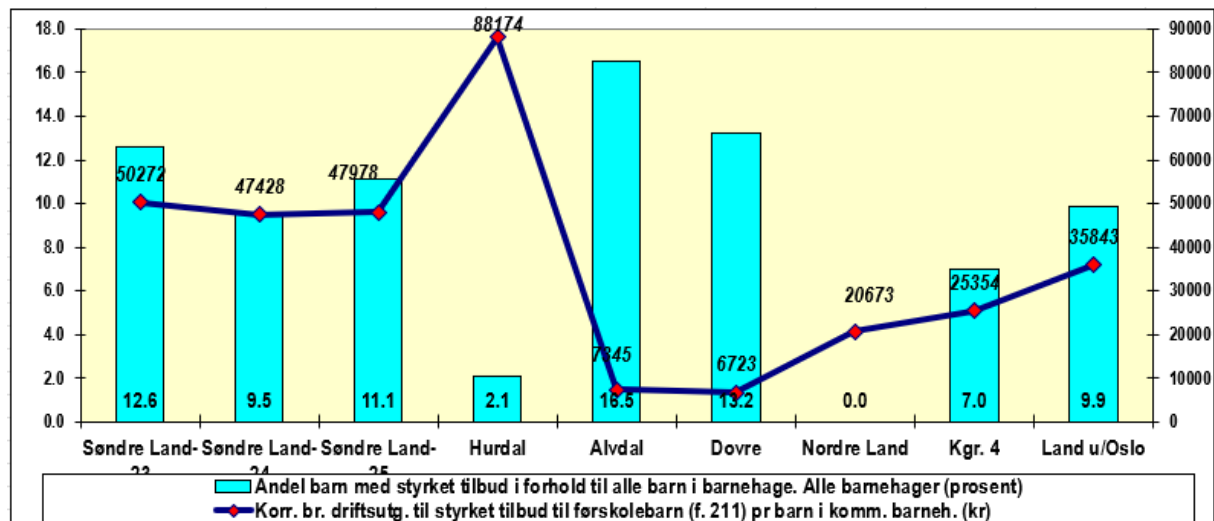

Når vi ser på de ulike postene, ser vi at kommunen under bemanning (opphold og stimulering) har ordinær drift når det gjelder antall ansatte, mens det er en styrking på tidlig innsats. På areal ligger man forholdsvis høyt. Som vist tidligere så har kommunen 4 kvadratmeter mer per barn enn nabokommunen Nordre Land. Når utgiftene per kvadratmeter er på 2100 kroner utgjør det en forskjell på ca. 1,8 mill. pr. år. Derfor blir det med struktur og fyller opp de plassene man har, en viktig del av å skape god sammenheng mellom drift og inntekter. Ved å fyller opp barnehagene blir gjennomsnittsutgiften lavere per barn.

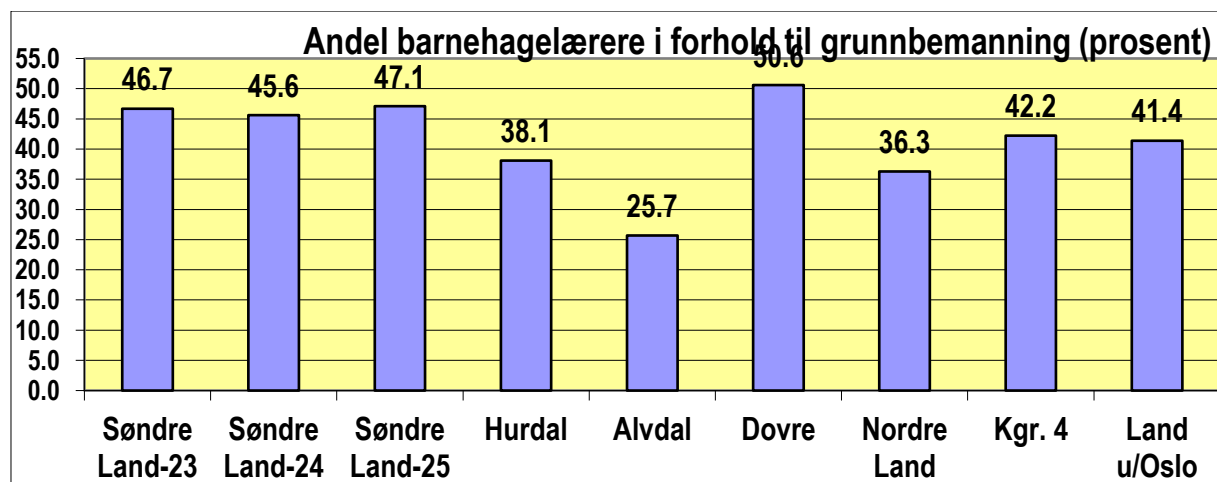

I og med at Søndre Land nå har bare kommunale barnehager slipper man å tenke på hvordan kommunale utgifter påvirker støtten til private barnehager. Tabellen nedenfor viser at det er en

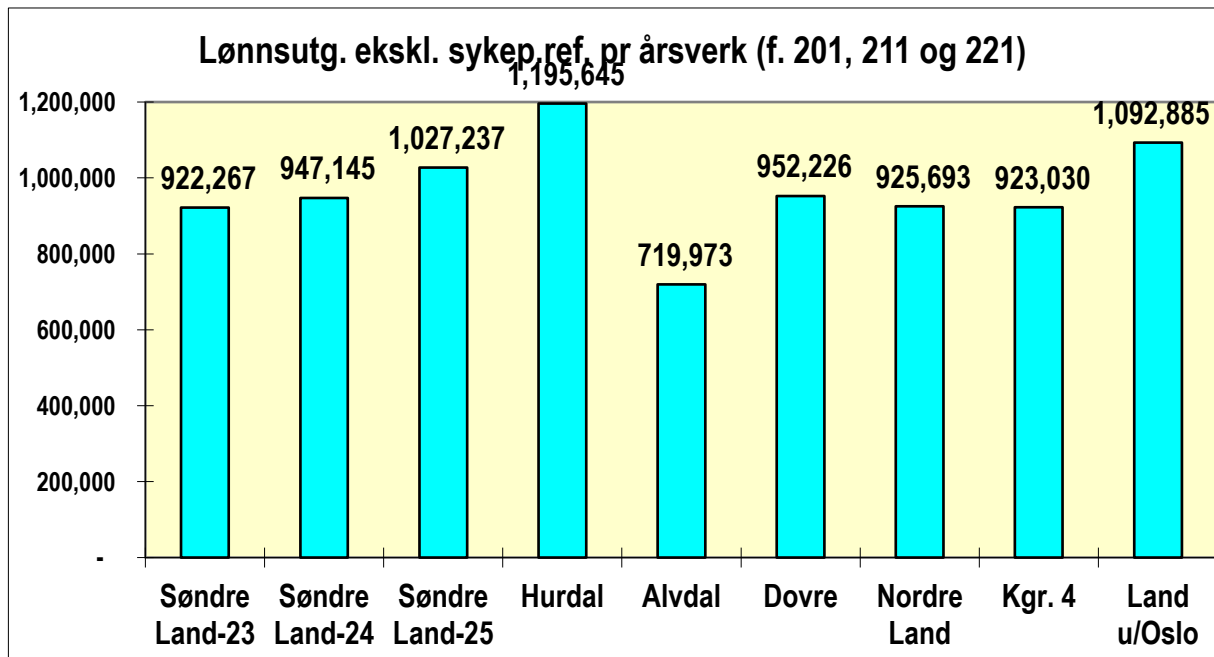
ganske høy andel barn som får et styrket tilbud, og de får også forholdsvis mye hjelp. Det er da viktig å fram om dette er en bevisst satsing for å lykkes med tidlig innsats, eller om det har andre forklaringer.

Lønnsutgifter er også en del av kostnadsbildet. I barnehage kan det være ganske store forskjeller, avhengig av hvor mange kvalifiserte ansatte man har. I Søndre Land er det en ganske stor andel barnehagelærere og det er med på å høyne kvaliteten i tilbudet. Det er også kun fagarbeidere (barne- og ungdomsarbeidere) i alle assistentstillinger.

Men det fører også til at lønnsutgiftene øker. Tabellen nedenfor viser lønnsutgiftene pr. ansatt, inkludert sosiale utgifter men eksklusive sykepengerefusjoner.

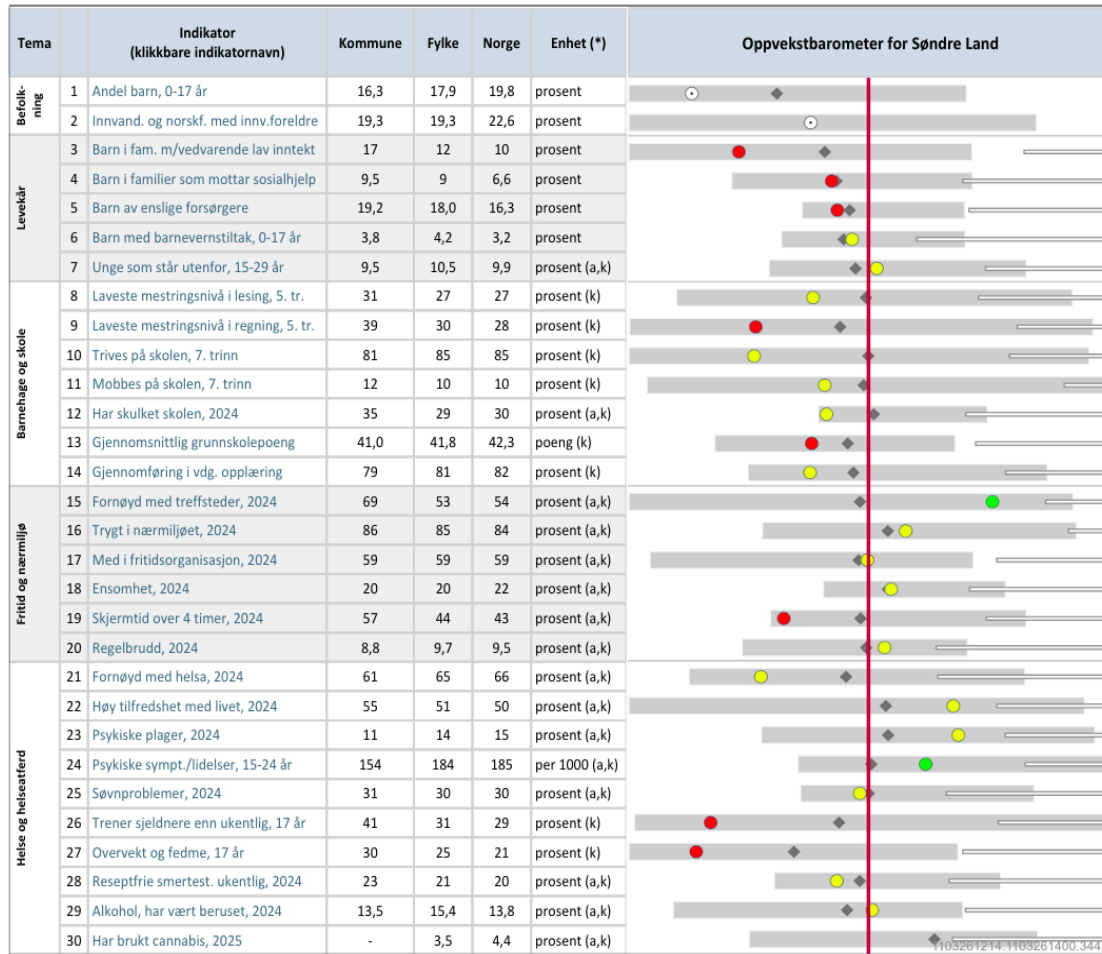
Sosial bærekraft

Sosial bærekraft dreier seg om kommunens evne til å opprettholde eller skape stabile, trygge og inkluderende lokalsamfunn som fremmer et godt liv for alle. Det er mange indikatorer som brukes for å måle sosiale bærekraften, knyttet til hvert av FNs bærekraftsmål. Ofte har disse indikatorene et svært overordnet perspektiv som er viktig på aggregert nivå, men gir lite dybdeinnsikt i status og utfordringsbilde i den enkelte kommune.

Folkehelseprofilen og/eller oppvekstprofilen fra Folkehelseinstituttet er en annen kilde som gir relevant og god informasjon om den sosiale bærekraften og utfordringer i den enkelte kommune.

Oppvekstprofilen sammenligner hver kommune mot landsgjennomsnittet innen fire temaer; Levekår, Barnehage og skole; Fritid og nærmiljø; og Hele og helsetilstand. På hvert av temaene er det utvalgte indikatorer hvor den enkelte kommune sammenlignes med landsgjennomsnittet. Dataene er hente fra ulike kilder som ungdomdata undersøkelsen, KOSTRA mv. Røde punkter er indikatorer hvor kommunen scorer lavt sammenlignet med landsgjennomsnittet, mens grønne punkter er indikatorer hvor Søndre Land scorer betydelig bedre enn landsgjennomsnittet. Gule punkter betyr at kommunens ikke skiller seg fra gjennomsnittskommunen.

Under vises oppvekstprofilen for Søndre Land kommune. Denne ble sist oppdatert i 2025¹

- Kommunen ligger signifikant bedre enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

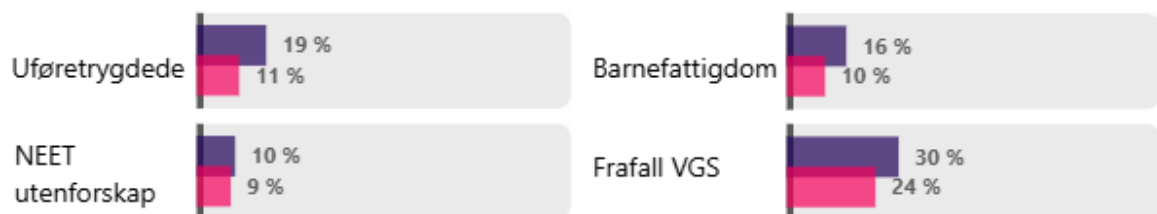
Figuren viser at Søndre Land har utfordringer knyttet til temaene levekår, barnehage og skole, og noe utfordringer knyttet til helse og helsetilstand. På tema fritid og nærmiljø har kommunen derimot god score på fritid og fritidsaktiviteter.

Dette utfordringsbildet kan også illustreres gjennom innsikten for Søndre Land som ligger i KS sitt verktøy som heter «fremtidsbilde 2040».

¹ Folkehelseinstituttet: [Last ned oppvekstprofil for kommuner og bydeler - FHI](#)

Det er en sammenheng mellom gjennomføringsgrad på videregående skole og utenforskap. NEET står for ungt utenforskap, det vil si ungdom mellom 15 og 29 år som hverken er i arbeid eller utdanning. Dette henger sammen med frafall på VGS, som igjen henger sammen med generelle levekår i befolkningen, men også kvalitet i skole og barnehage. Elever som har ITO har større sannsynlighet for å ikke fullføre vgs. Barnehagen og skolen er de viktigste arenaene for sosial utjevning, og da er kvaliteten der avgjørende for ungdom som står i fare for å havne i utenforskap.

Utenforskap

I kommunen er det 839 ungdommer i alderen 15 – 29 år, 10 % av disse er hverken i arbeid eller utdanning, det vil si at kommunen har **84 unge** som er i utenforskap.

Dette har store økonomiske og samfunnsmessige konsekvenser, både for den enkelte, for samfunnet og kommunen. Det er mange som har laget et økonomisk utenforregnskap, de varierer fra 15 – 30 millioner på samfunnsutgiftene i et livsløp for mennesker som aldri kommer i utdanning og arbeid. Folkehelseinstituttet har presentert et regnskap som viser et snitt på 23 mill. for et varig utenforskap, ca. 500.000.- pr. år pr. person. For ungt utenforskap er bildet enda mer dramatisk, Oslo Economic har regnet på at utenforskap hos de mellom 15 og 29 år koster rundt 730.000.- pr. år. Da er alle utgifter tatt med, ekstra helsehjelp, livsstilssykdommer, overrepresentasjon i kriminalitet osv.

For kommunen betyr det økte utgifter i forbindelse med;

- Behov for helsetjenester
- Sosialstønader
- Sosiale tiltak
- Kommunale boliger
- Tidligere behov for ressurskrevende pleie- og omsorgstjenester
- Spesialundervisning
- BPA
- Barnevern
- Etc.

Men det må også presiseres at det er noen som av ulike årsaker ikke er i stand til å bidra i arbeidslivet. Samtidig er det en del som gjerne ville bidratt mer enn de gjør i dag, men det er lite tilrettelagt for at de kan bidra med sin kompetanse og arbeidsevne.

I dette bildet er kvalitet i barnehagen og skolen viktig, kommuner med høy kvalitet og gode resultater har høyere gjennomføringsgrad på videregående skole og dermed også færre som havner i utenforskap. Men barnehagen og skolen er avhengig av et godt tverrfaglig arbeid for å lykkes med dette, ulike faginstanser som Helsestasjon og PPT må samarbeide godt og de må få brukt ressursene og kompetansen sin på en best mulig måte. Det må også være nødvendige rammer for å drive god barnehage og skole etter dagens prinsipper for læring og utvikling. Derfor er det viktig at alle som arbeider innen oppvekst bidrar til økt livsmestring, og at det gir like muligheter for alle, uavhengig av hvilken barnehage/skole du går på og hvilken klasse du går i.

Både barnehage- og skolestruktur har en viss betydning for dette arbeidet. Kvalitet og klassestørrelse henger sammen, elever lærer mer når de er sammen med andre elever, og et større pedagogisk miljø øker mulighetene for å få gode kvalitative utviklingsarbeid. Det ser vi av tabellen nedenfor som viser at det er sammenheng mellom skolerresultater og skolestørrelse. Dette bildet har vært stabilt siden nasjonale prøver startet. I nasjonale prøver på 5 trinn er nivå 3 det beste resultatet.

		Engelsk	Lesing	Regning
Nivå 1	Alle	23	27.2	28.7
	1-10 elever	28.6	30.8	30.3
	11-20 elever	27.5	32.2	31.3
	21-40 elever	23.4	29	30.1
	41-60 elever	21.9	25.9	28.1
	Mer enn 60 elever	20.6	23.6	26.1
Nivå 2	Alle	51.1	47	47.2
	1-10 elever	50.6	48.8	48.2
	11-20 elever	50.5	46.9	48.2
	21-40 elever	51.4	47.8	48
	41-60 elever	51.4	47.5	47.1
	Mer enn 60 elever	50.9	45.3	46
Nivå 3	Alle	25.9	25.8	24.1
	1-10 elever	20.8	20.4	21.5
	11-20 elever	22	20.9	20.4
	21-40 elever	25.2	23.2	21.9
	41-60 elever	26.7	26.6	24.8
	Mer enn 60 elever	28.5	31.1	28

Tabellen viser at små grupper av elever gjennomgående har dårligere grunnleggende ferdigheter enn de som tilhører større grupper. Det skyldes ikke dårlige lærere eller mindre flinke elever, men at de går glipp av fordelene et større miljø gir, blant annet med flere læringspartnere, flere å lære av og utvikle seg sammen med. Lærerne har også et

større profesjonsfelleskap som fører til bredere kompetanse og flere til å bidra i utviklingsarbeidet.

Når det gjelder trivsel og trygghet er det ikke like klare mønstre, men det er ikke slik at elever trives bedre på små skoler, og det er heller ikke noe som viser at store skoler gir høyere trivsel. Generelt kan man likevel si at elever som lærer på skolen, trives bedre.

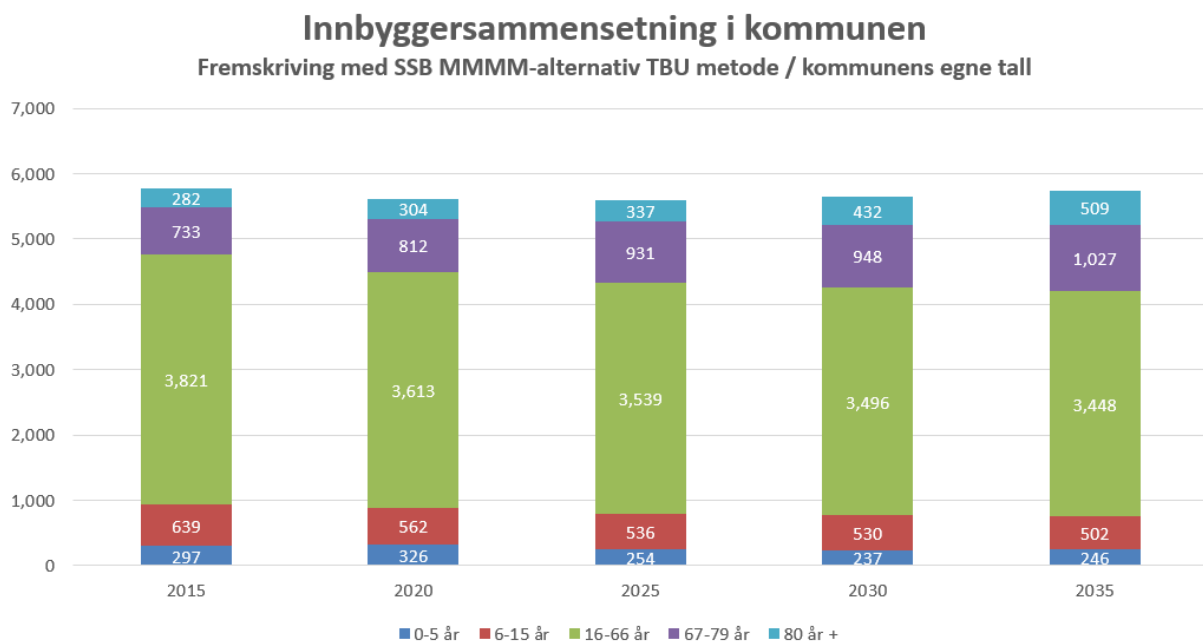
Struktur har også en påvirkning på de ulike støttetjenestene, det gjelder både skolehelsetjenesten, helsestasjon for ungdom, PPT, logopedtjenesten, barne- og familiekoordinatoren og skolemiljøteamet mm. Dersom de må bruke forholdsvis stor del av sin arbeidstid til transport eller ekstra møter, da går det ut over den samlede tilstedeværelsen på den enkelte barnehage og skole.

3. Fremtidens barnehage og skole i Søndre Land

3.1 Barnetallsutvikling

Som tidligere vist vil det bli endringer i befolkningssammensetningen de 20 neste årene. Figuren nedenfor viser utviklingen over tid, og det vil bli flere eldre og færre yngre, samtidig som andelen yrkesaktive også minker. Det betyr at man må gjøre strukturelle endringer for å opprettholde en bærekraftig økonomi slik at det ikke går ut over kvaliteten i tjenestene.

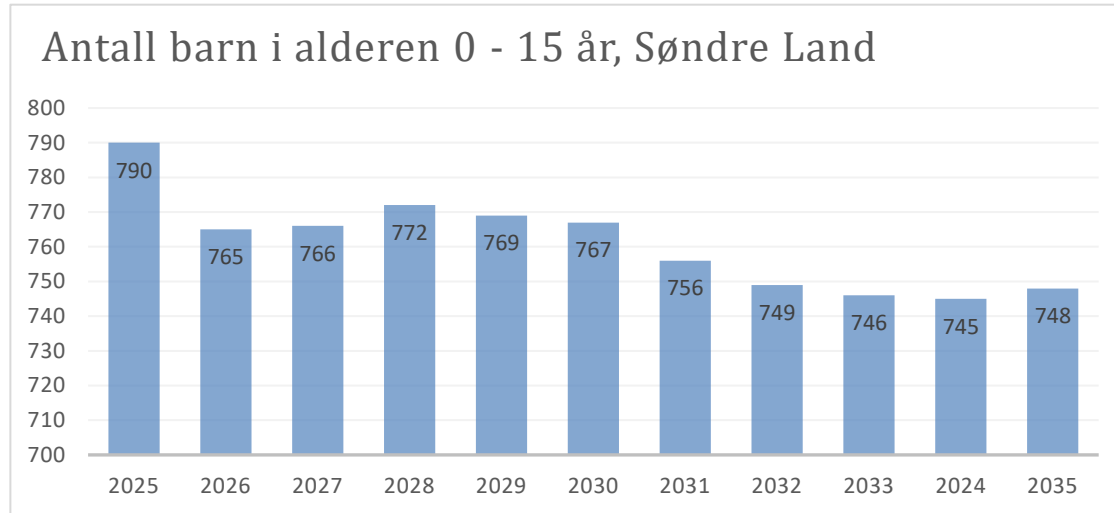
Figuren nedenfor viser utviklingen i ulike aldersgrupper

Dette medfører tilsvarende endring i rammetilskuddet. Som tidligere vist er det beregnet til en gradvis reduksjon innen oppvekstfeltet til et nivå som ligger 9 millioner lavere enn i dag. Det betyr

at det må bli en omstilling, og da er valgene å ta det på struktur eller på å redusere tetthet på ansatte.

Når vi ser på utviklingen for antall barn i barnehage og skole ser prognosen slik ut.

Det er selvfølgelig usikkerhet rundt hvor godt denne prognosen treffer, men den er basert på hvor mange man har i «produktiv alder» og en forutsetning om at hver kvinne i snitt får 1,44 barn – som i dag. Barnetallet kan derfor endres ved at familiene får flere eller færre barn.

Det andre som kan påvirke barnetallet er inn- og utflytting til kommunen. Tabellen nedenfor viser utviklingen de siste årene, og vi har ingen indisier på at det vil endre seg radikalt.

Flyttemønstre for barn i Søndre Land							
Innflytting		2020	2021	2022	2023	2024	2025
	0 - 5 år		9	10	21	10	17
6 - 17 år		17	21	18	11	17	12
Utflytting	0 - 5 år	16	22	6	15	13	17
	6 - 17 år	26	34	17	17	10	12
Sum		- 16	- 25	16	-11	11	1

De siste 6 årene har det altså flyttet ut 24 flere barn enn det som er flyttet inn, så ut i fra disse tallene er det lite som tilsier at barnetallet vil endre seg vesentlig på grunn av flytting. Dersom man

vil opprettholde barnetallet ved innflytting må det komme rundt 10 barnefamilier med to barn til kommunen, hvert år de neste ti årene.

Det tredje alternativet er bosetting av flyktninger. Bosatte flyktninger er inkludert i tallene ovenfor. Utviklingen her er svært uvisst ettersom det er påvirket av mange forhold som kommunen ikke rår over. Spesielt Ukrainske flyktninger som har en særordning, der er det vil framtidig situasjon føre til ganske store utslag for barnetallet i Søndre Land.

3.2 Barnetallsutvikling og kapasitet, skole

Dersom man fortsetter uten å ta strukturelle grep, vil vi få en utvikling som er skissert nedenfor. Grunnen til dette er at man ikke automatisk kan redusere antall ansatte selv om elevtallet går ned. Man har to muligheter, man bruker lærernormen som delingstall og oppretter nye grupper hver gang man passerer grensene, eller man kan se både enkelt-trinn eller hovedtrinn under ett og fordele lærerressursene i tråd med dette. Dersom man velger det første alternativet, vil en klasse koste like mye, selv om det er 11 eller 19 elever i klassen. Små skoler gjør det vanligvis vanskeligere å være fleksibel i forhold til ressursbruken, da blir ofte å slå sammen klasser på tvers av alder eneste muligheten, det vil si at man har en fådelt skole.

	Personer
	2026
K-3447 Søndre Land	
0 år	34
1-5 år	205
6-12 år	391
13-15 år	137

Når man ser på elevtallet på skolene sammenlignet med folkeregistrerte barn i kommunen, er det et stort gap. Det skyldes i hovedsak tre forhold, det ene er at en del elever har skoleplass i nabokommunen på grunn av reisevei. Det andre er at en

del elever går på private skoler som Montessori og Steinerskolen, disse ligger også i andre kommuner. Til sammen er det 18 elever som er tilhørende Søndre Land som ikke går på skole i kommunen. Det tredje elementet er at det forskjellige talletidspunkt, GSI teller elevene 1. oktober, mens SSB tar utgangspunkt i folkeregistrerte 1. januar.

Nedenfor ser vi tallene for hele kommunen, slik det er registrert i GSI:

1	1. årstrinn	GK	22	25	47
2	2. årstrinn	GK	26	16	42
3	3. årstrinn	GK	29	22	51
4	4. årstrinn	GK	18	34	52
5	5. årstrinn	GK	31	30	61
6	6. årstrinn	GK	27	29	56
7	7. årstrinn	GK	26	24	50
8	Sum 1.-7. årstrinn (linje 1..7)	GK	179	180	359
9	8. årstrinn	GK	20	27	47
10	9. årstrinn	GK	14	24	38
11	10. årstrinn	GK	28	17	45
12	Sum 8.-10. årstrinn (linje 9..11)	GK	62	68	130

Og her er tallene for Fryal skole

			Gutter	Jenter	Sum
1	1. årstrinn	GK	16	19	35
2	2. årstrinn	GK	19	9	28
3	3. årstrinn	GK	20	16	36
4	4. årstrinn	GK	12	25	37
5	5. årstrinn	GK	25	21	46
6	6. årstrinn	GK	20	20	40
7	7. årstrinn	GK	18	19	37
8	Sum 1.-7. årstrinn (linje 1..7)	GK	130	129	259

Tallene for Odenes skole:

			Gutter	Jenter	Sum
1	1. årstrinn	GK	6	6	12
2	2. årstrinn	GK	7	7	14
3	3. årstrinn	GK	9	6	15
4	4. årstrinn	GK	6	9	15
5	5. årstrinn	GK	6	9	15
6	6. årstrinn	GK	7	9	16
7	7. årstrinn	GK	8	5	13
8	Sum 1.-7. årstrinn (linje 1..7)	GK	49	51	100

Samlet sett er det folkeregistrert 205 barn i barnehagealder og 528 barn i grunnskolealder. Men det er bare 489 som er registrert på skolene, det skyldes at en del går på private skoler og noen i nabokommunene. Tabellen under viser de folkeregistrerte pr. 1.1.2026.

	Personer
	2026
K-3447 Søndre Land	
1-5 år	205
6-12 år	391
13-15 år	137

Det er en stor overkapasitet samlet sett i dag. Fryal har ikke noen definert kapasitet, dette grunnet mange endringer i bygningsmassen de senere årene. I teorien er det plass til mange flere elever enn man har i dag, men rommene er ikke optimale for å drive fleksibelt, det vil si at man kan veksle mellom små og store grupper. Men dersom man utnytter ledig kapasitet i ungdomsskolen sammen med klasserom i idrettsbygget, er det mulig å ta inn opp til hundre flere elever. Om to år er situasjonen ganske annerledes, da går to store kull ut, samtidig som det fylles på med vesentlig mindre kull.

Skole	Kapasitet	Antall elever i dag (GSI)	Antall i 2035
Odnes	150	100	80
Fryal		259	208
SLUS	270	130	155
Sum		489	
Folkeregistrert i kommunen		528	

Elevtall ved sammenslåing av Odnes og Fryal:

Trinn	Odnes	Fryal	Sum	Grupper etter sammenslåing
1	12	35	47	3,1
2	14	28	42	2,8
3	15	36	51	3,4
4	15	37	52	3,4
Sum 1 - 4				13
5	15	46	61	3
6	16	40	56	3

7	13	37	50	3
---	----	----	----	---

Det kompliserte med lærernormen er at den kan brukes på mange måter. Eksemplet ovenfor er når man bruker den per trinn. Men like vanlig er det å bruke den på hovedtrinn. Da kan man se 1. - 4. trinn under ett og dele hvert trinn slik at man har 2 grupper per trinn. Da har man en tredje lærer fordelt utover for å sikre lærernormen.

Det samme kan man gjøre på 5. – 7. trinn, ha to grupper per årstrinn og fyller på med ekstra lærere for å nå normen. I dag er det ikke noe lovkrav om hvor stor en klasse skal være, men det må være pedagogisk forsvarlig.

Dersom man hadde slått sammen skolene i dag er det et teoretisk handlingsrom på å spare inn til sammen 4,6 grupper. Da må man altså se hovedtrinnet under ett og fordele lærerkreftene etter det. Klassene vil da bli på 21 til 30 elever, men i de aller fleste timer vil det være flere lærere til stede, og man har mulighet for å være ganske fleksibel innen de rammene. En betingelse er da at man har nok klasserom som tar grupper på rundt 25 elever.

Men når vi ser framover er bildet litt annerledes. Med bakgrunn i de tallene vi kjenner til, så kan vi beregne klassestørrelse ganske eksakt de fem første årene, senere blir det mer å basere seg på prognosene:

3.3 Elevtallsutvikling med de tallene vi kjenner i dag

Dersom vi setter opp en framtidig tabell, basert på de elevene vi har i dag, og med de som er registrert på helsestasjonene i barnehagealder, vil bildet se slik ut.

Elevtallsutvikling Odnas:

Trinn	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
1.	12	8	5	15	15	13	12
2.	14	12	8	5	15	15	13
3.	15	14	12	8	5	15	15
4.	15	15	14	12	8	5	15
5.	15	15	15	14	12	8	5
6.	16	15	15	15	14	12	8

7.	13	16	15	15	15	14	12
SUM	100	96	84	84	84	82	80

Elevtallsutvikling Fryal:

Trinn	2025 - 26	2026 - 27	2027 - 28	2028 - 29	2029 - 30	2030 - 31	2031 - 32
1.	35	32	30	23	38	29	21
2.	28	35	32	30	23	38	29
3.	36	28	35	32	30	23	38
4.	37	36	28	35	32	30	23
5.	46	37	36	28	35	32	30
6.	40	46	37	36	28	35	32
7.	37	40	46	37	36	28	35
SUM	259	254	244	221	222	215	208

Summen av elevtallet på Fryal og Odnnes vil se slik ut. Samtidig må man trekke fra ca. 10 – 15 elever som går på skole andre steder.

År	2025 - 26	2026 - 27	2027 - 28	2028 - 29	2029 - 30	2030 - 31	2031 - 32
Sum Fryal og Odnnes	359	350	328	305	306	297	288

For å få økonomisk gevinst ut av skolesammenslåing, må det resultere i færre grupper slik vi har skissert tidligere. Nedenfor viser vi forskjellen på å opprette grupper etter hvert som lærernormen utløser nye grupper på et trinn, eller dersom vi tar det maksimale teoretisk mulighetsrommet. Da kan vi dele småskolen i 15 – grupper og mellomtrinnet på 20 – grupper. Utviklingen vil da se slik ut:

Trinn	2025 - 26	2026 - 27	2027 - 28	2028 - 29	2029 - 30	2030 - 31	2031 - 32
Bruke lærernormen som delingstall Fryal	8, 1. - 4. 6, 5. - 7.	8 + 6	8 + 6	8 + 6	9 + 6	8 + 6	8 + 6
Odnnes	7	7	6	6	6	6	6

Sum	21	21	20	20	21	20	20
Slå sammen skolene og minimum ressursbruk Småskolen	9,1	8,7	8,3	8,0	8,2	8,0	7,4
Slå sammen skolene og minimum ressursbruk, Mellomtrinnet	6,2	6,2	6,0	5,1	5,0	4,8	4,9
Ressursbruk, Maksimal innsparing	15,3	14,9	14,3	13,1	13,2	12,8	12,3

Vi har her laget to ytterpunkter, det vil si at man fortsetter som i dag med to skoler og oppretter nye grupper etter hvert som man passerer delingstallet. Den andre muligheten er å tenke maksimal innsparing, slå sammen skolene og bruke handlingsrommet innenfor lærernormen maksimalt. Det siste betinger imidlertid mer organisering og er i praksis mer arbeidskrevende. Men det viser det teoretiske mulighetsrommet. I og med at Odnes vil ha rundt 15 elever per trinn og Fryal i snitt rundt 30, vil det være optimalt for småskolen i forhold til lærernormen, men på mellomtrinnet vil det passe dårligere.

Samlet sett så vil man kunne ha 7 grupper færre i 2032 enn i dag på grunn av elevnedgangen og maksimal utnyttelse av lærernormen samtidig som man slår sammen skolene. Når det framtidige elevtallet vil ligge på rundt 45 elever til sammen på de to skolene, gir det noen muligheter. På småskoletrinnet kan man opprette tre grupper eller man opprette to og forsterke lærertettheten i store deler av året. For mellomtrinnet betyr det at man kan opprette to mellomstore klasser samtidig som man har et stort handlingsrom i å øke lærertettheten eller opprette mindre grupper i perioder. Mulighetsrommet for å variere klassestørrelse og lærertetthet er større når skolen er større.

3.4 Beregning av reduserte kostnader

Når man skal beregne effekt av strukturendringer, må man se på alle deler av skolens virksomhet. Den store kostnaden er antall grupper/klasser man må opprette og hvor mange lærertimer hver gruppe må ha. I tillegg kommer lønnsnivå per ansatt, ressurser til ledelse og administrasjon, skyssutgifter, driftsutgifter osv.

Elevene skal organiseres i grupper/klasser og alle elever har krav på å tilhøre en fast gruppe. Og det er antall grupper som opprettes som er den største kostnadsdriveren. En gruppe koster like mye pr. år om det er to elever der eller om det er 20. Samtidig er det forskjell på hvor mye en gruppe koster da de har ulikt antall undervisningstimer etter hvilket trinn elevene går på.

Vi har i regneeksemplene tatt utgangspunkt i gjennomsnittslønnen for ansatte i skolen når vi beregner kostnader på ulike alternativer.

Gjennomsnittslønn lærer:	700.000.-
<u>Sosiale utgifter m.m:</u>	<u>210.000.-</u>
Sum:	910.000.-

En lærer i barneskolen underviser 741 timer i året mens en lærer i ungdomsskolen underviser i snitt 650 timer.

Kostnad pr. time, barneskole: $\text{kr.}910.000.- : 741 = \text{kr.} 1228$

Kostnad pr. time, u-skole: $\text{kr.}910.000.- : 650 = \text{kr.} 1400$

En elev i barneskolen har i snitt 753 timer undervisning, mens det i ungdomsskolen er 874 timer. Elevene i ungdomsskolen har flere timer enn det læreren underviser, derfor må det mer enn en lærer til for å dekke et undervisningsår for en gruppe.

Det vil gi følgende kostnader pr. gruppe pr. år, lærerlønn:

Barnetrinn: $\text{Kr.} 1228 \times 753 = \text{Kr.} 925.000.-$

Ungdomstrinn: $\text{Kr.} 1400 \times 874 = \text{kr.} 1.223.600.-$

I tillegg kommer kostnader til:

Ledelse

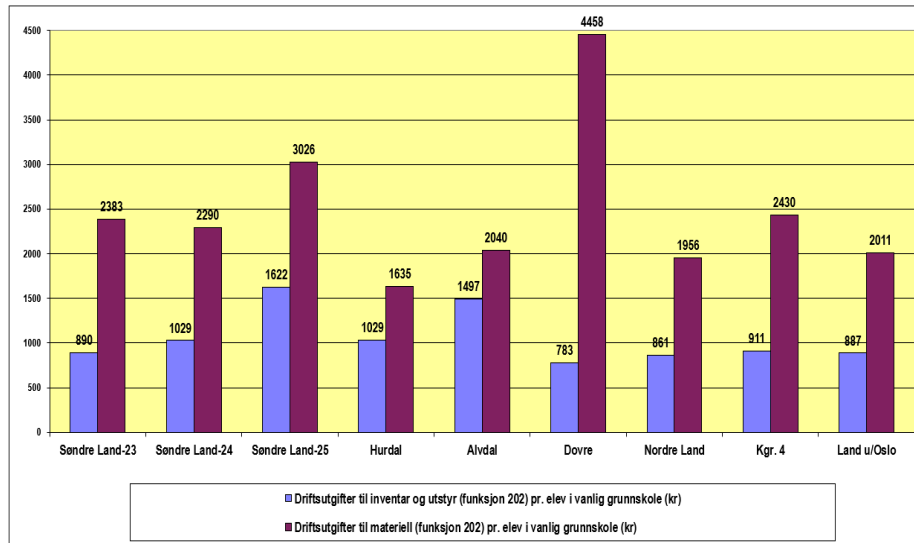
Merkantilt personale
 Spesialundervisning, ITO
 Ekstra språkopplæring
 Styrkingsressurser/delingstimer
 Sosiallærer/rådgiver og andre funksjoner
 Driftsutgifter som inventar, læringsmateriell osv.

Disse kostnadene vil variere mellom skolene, særlig ITO kan gi store utslag. Her ser vi hvordan ressursene til ITO fordeler seg mellom skolene og mellom alderstrinnene:

	2022	2023	2024	2025
Søndre Land kommune				
Andel elever med enkeltvedtak spesialundervisning	5,9%	6,2%	5,4%	5,7%
Andel undervisningstimer til spesialundervisning/Norsk2	20,8%	20,5%	23,7%	18,1%
Fryal				
Andel elever med enkeltvedtak spesialundervisning	2,6%	4,0%	5,1%	4,6%
Andel undervisningstimer til spesialundervisning/Norsk2	14,4%	17,1%	22,8%	17,2%
Odnos				
Andel elever med enkeltvedtak spesialundervisning	5,7%	3,4%	1,1%	3,0%
Andel undervisningstimer til spesialundervisning/Norsk2	11,5%	3,6%	5%	6,7%
SLUS				
Andel elever med enkeltvedtak spesialundervisning	10,3%	10,8%	9%	10%
Andel undervisningstimer til spesialundervisning/Norsk2	33,2%	34,7%	36%	25,7%

18,1 % av undervisningstimerne går til ITO og Norsk 2. Samlet utgift til all undervisning er på rundt 60 mill., det vil si at 11,8 mill. går til dette formålet. Dersom man hadde redusert spesialundervisningen i kommunen med 1 %, fra 5,7 til 4,7, hadde det gitt en innsparing på rundt 2 mill. Det at hver fjerde undervisningstime i ungdomsskolen går til

ITO/Norsk2 er noe man bør vurdere effekten av.

Tabellen viser utgifter til inventar og utstyr per elev. For 2025 utgjorde det 2,27 mill. Disse utgiftene dekker alt av inventar, materiell til undervisning,

datautstyr, lærebøker, kopiering, og annet som går med til å drifte opplæringen. Selv om Søndre Land bruker litt mer enn de vi sammenligner med, er det et beskjedent beløp per elev. Det er f.eks. få lærebøker som koster under 500 kroner.

FDV-kostnader kommer også i tillegg, når man regner på utgiftene der må man se på hvor mange kvadratmeter som brukes og hvor mye hver kvadratmeter koster. Som man ser i tabellen under er det stor forskjell kommunene i mellom når det gjelder arealbruk per elev eller per barn i barnehage.

	Areal per bruker (m2)	
	2025	
	221 Barnehagelokaler og skyss	222 Skolelokaler
3242 Hurdal	13,91	18,36
3428 Alvdal	23,55	19,89
3431 Dovre	16,59	28,52
3447 Søndre Land	17,02	24,22
3448 Nordre Land	13,15	29,91
5021 Oppdal	11,71	13,79
EAK Landet	15,04	20,51

Ut ifra dette kan vi sette opp følgende oversikt:

Søndre Land i 2025	
Totalt skoleareal (m ²)	11846
Avledet antall elever	489
m ² per elev	24,22
FDV-kostnad per m ² (kr)	1 205
Total FDV-kost skole (kr/år)	14 274 430
Totalkost per elev (kr/år)	29 185

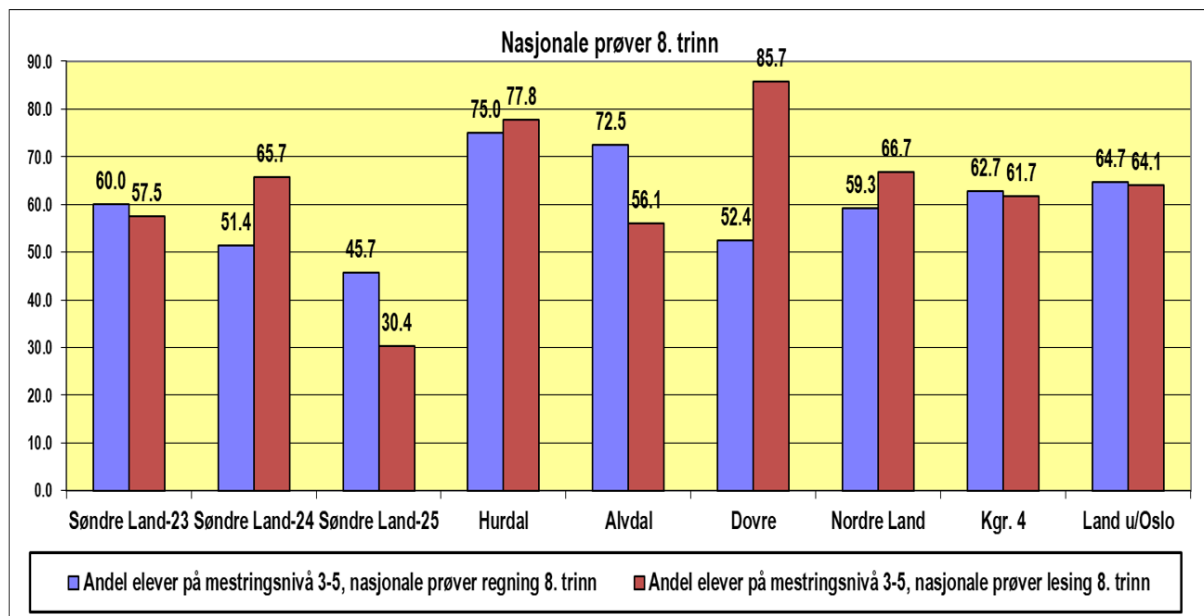
Kommunen drifter byggene forholdsvis effektivt, men hovedutfordringen er antall kvadratmeter som brukes. Dersom Søndre Land hadde drevet like

arealeffektiv som Oppdal ville man teoretisk spart ca. 6 mill. per år i FDV-kostnader.

3.5 Kvalitet skole

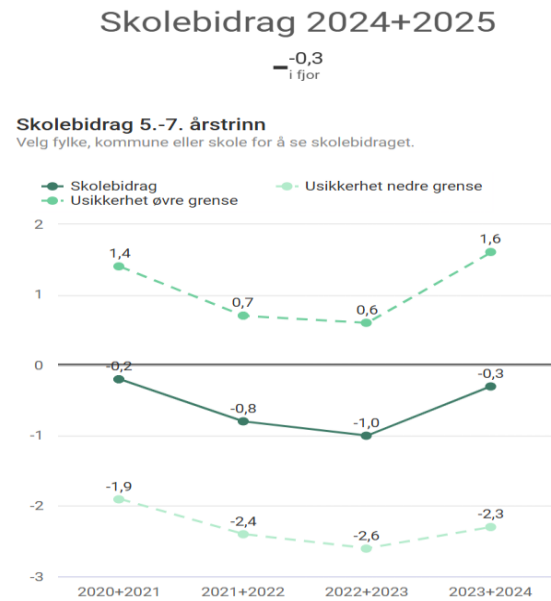
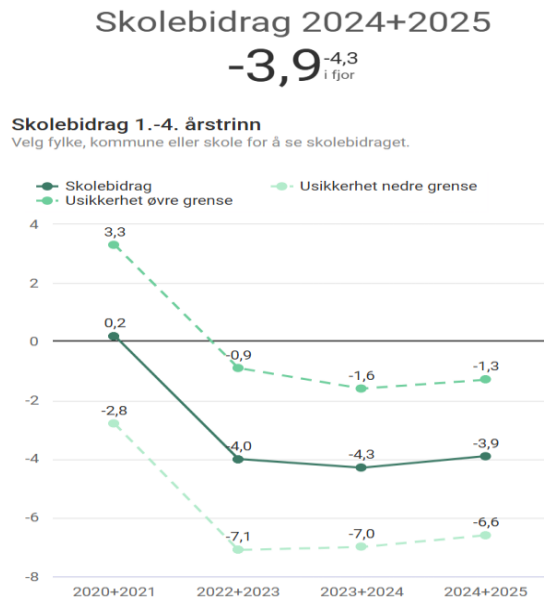
Når vi definerer kvaliteten på skolen så er det objektive vurderingen ut ifra resultater på nasjonale prøver, skolebidragsindikatoren, resultater på eksamen og elevundersøkelsen. I tillegg får vi innsikt gjennom de intervjuene som er foretatt, der kvalitet er hovedtemaet.

På nasjonale prøver ser vi at det er ganske store variasjoner fra år til år. Større variasjoner enn man skal forvente når det er såpass mange elever. Et eksempel på det ser vi her, resultatene varierer også mye mellom fagene:

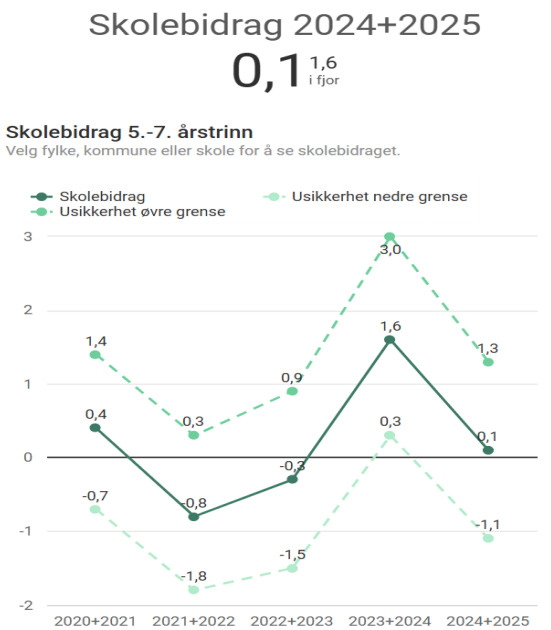
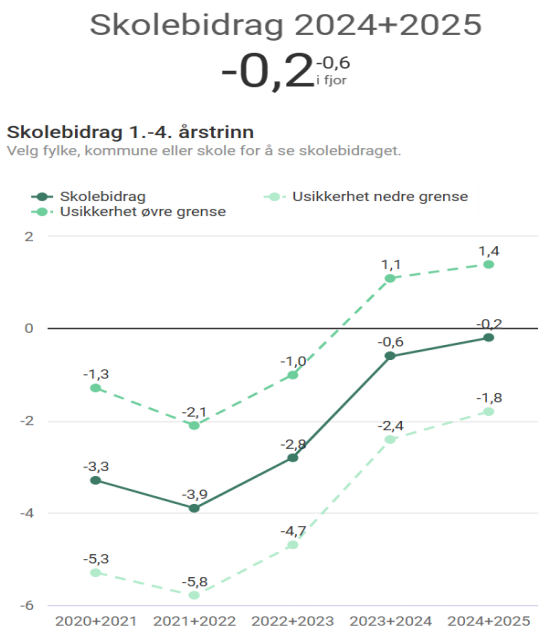

Skolebidragsindikatoren viser at skolene har en del å gå på når det gjelder skoleresultater. Dette er en indikator som viser hvordan elevene scorer på nasjonale prøver når man tar hensyn til sosiodemografiske faktorer.

Odnos skole har et potensiale til å få bedre resultater:

For Fryal skole var bidraget noe bedre, det har spesielt blitt en fremgang på småskolen

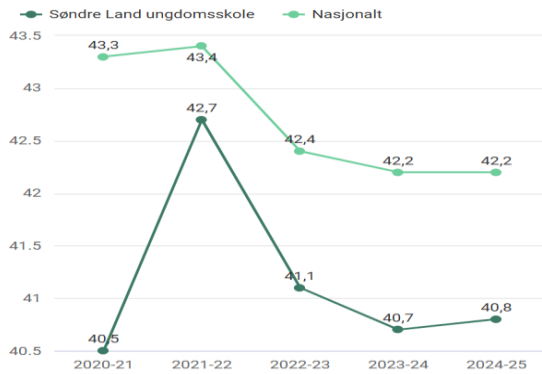
For ungdomsskolen ser man at selv om man ligger litt under landsgjennomsnittet på grunnskolepoeng, så er læringseffekten positiv:

Grunnskolepoeng 2024-25

40,8^{40,7}
i fjor

Utvikling i grunnskolepoeng

For skoleårene 2019-20, 2020-21 og 2021-22 er grunnskolepoeng kun basert på standpunkt karakterer. NB: Y-aksen starter ikke på null.

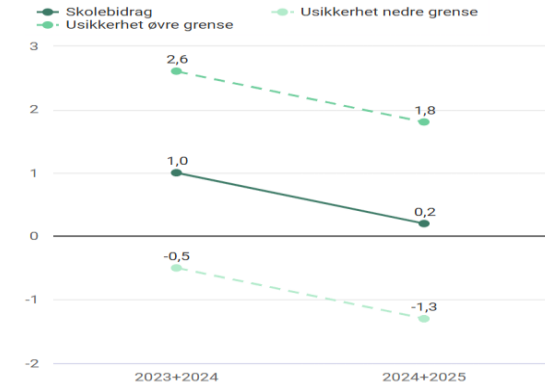

Skolebidrag 2024+2025

0,2^{1,0}
i fjor

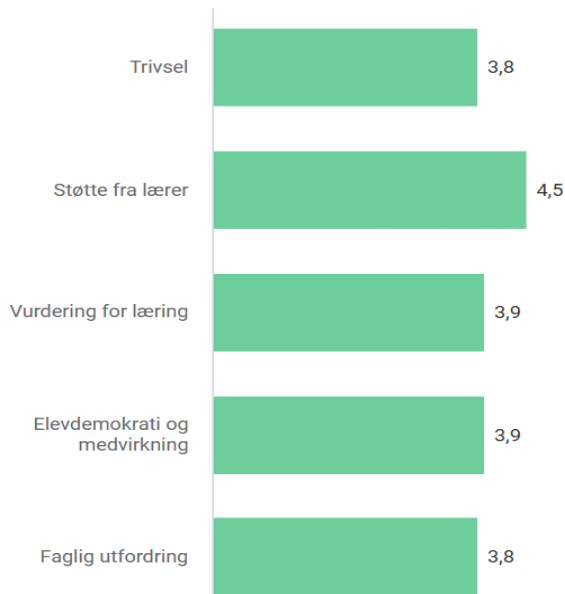
Skolebidrag 8.-10. årstrinn

Velg fylke, kommune eller skole for å se skolebidraget.

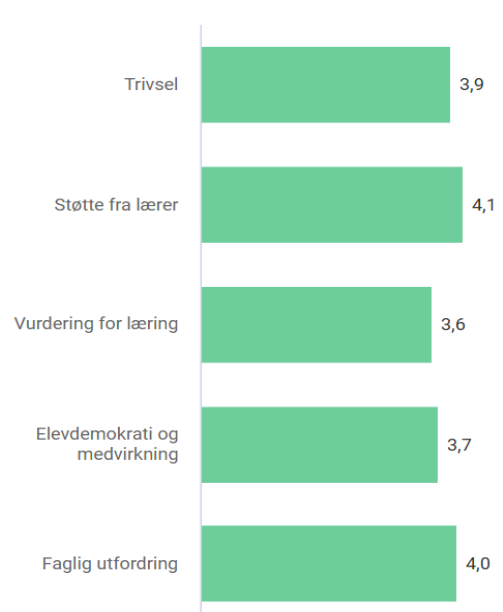

Elevundersøkelsen viser marginale forskjeller på skolene.

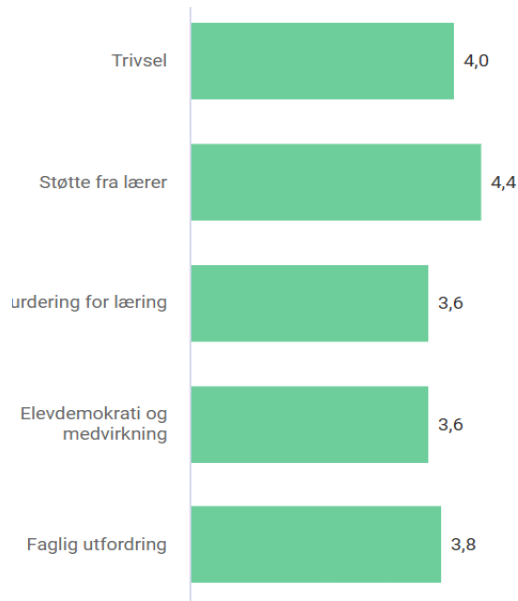
Elevundersøkelsen Odnes skole

Elevundersøkelsen Fryal skole

Elevundersøkelsen på SLUS er ganske lik det vi ser på barneskolene.

Når man ser på trivselen over år er det noen variasjoner. Men det er vanskelig å se noe mønster, trivselen er ganske lik på de tre skolene.

Oppsummert kan man si at handlingsrommet ligger på fire områder:

1. Antall grupper som opprettes/lærertetthet.
2. Ressurser til ledelse og administrasjon
3. Antall timer til ITO eller styrking.
4. Antall kvadratmeter undervisningsareal.

4.0 Barnehage

4.1 Barnetallsutvikling

Å beregne barnetallsutvikling i barnehage er vanskeligere enn på skole, da vi her i høy grad må basere oss på prognosene. SSB sine prognoser viser stabile fødselstall i årene som kommer, i snitt 32 barn per år. Da vil det være rundt 175 barn i barnehagealder. Det er per i dag 87,3 % av barna som har barnehageplass, det vil si at dersom kommunen skal ha nødvendig kapasitet i årene som kommer, bør det være rundt 150 barnehageplasser tilgjengelig.

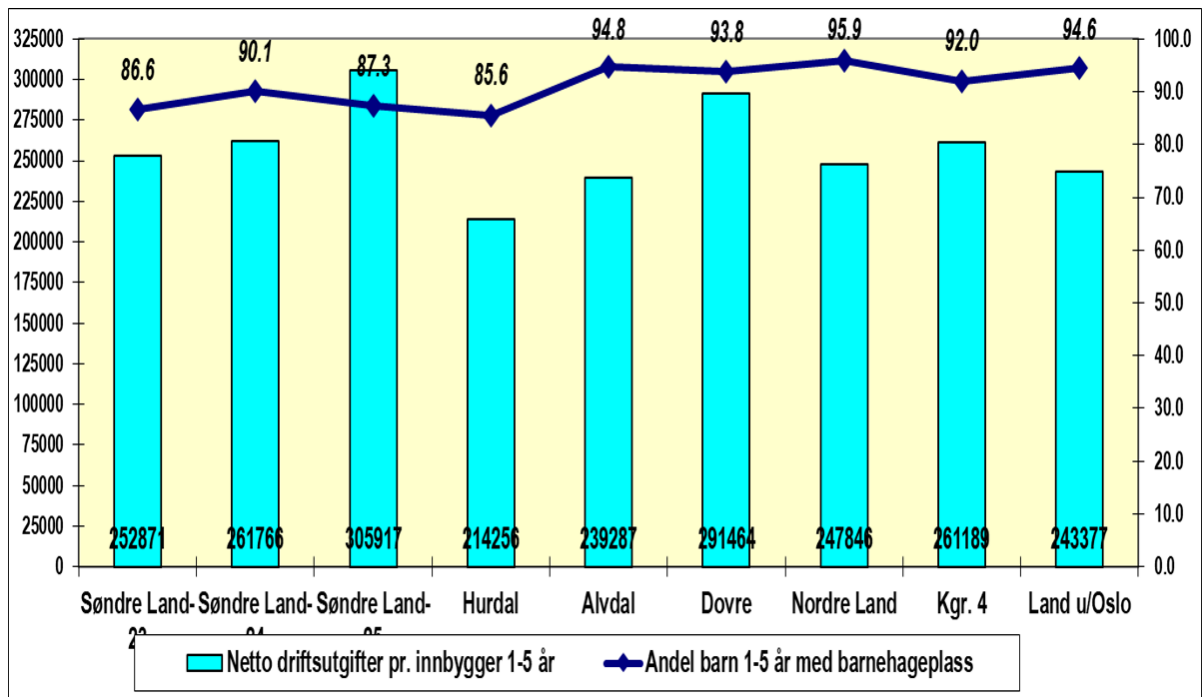
4.2 Kapasitet

Kommunen har i dag 4 kommunale barnehager. Kapasiteten per barnehage er følgende:

Barnehage	Kapasitet, antall plasser. For barn over tre år.	Antall barn i dag (2025)	Ledig kapasitet fra 1.8.2026
Grettegutua	72	54	10
Hov	96	65	12
Svingen	72	49	0
Trevatn	14	12	2
Sum	254	180	24

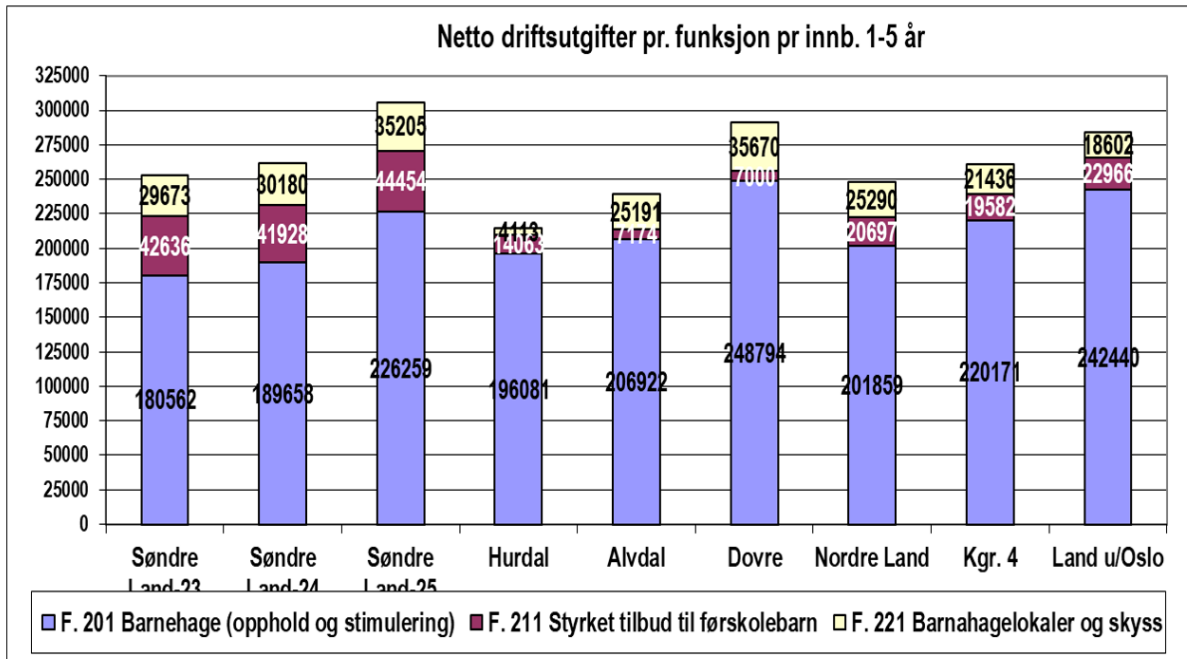
Dette betyr at kommunen per i dag har en overkapasitet på barnehageplasser. Barn under tre år teller for to plasser, derfor er det en forskjell på tallene når det gjelder hvilken kapasitet barnehagene er oppgitt til å ha, og hva som er den reelle ledigheten.

4.3 Driftsutgifter

Hver barnehageplass kostet 359.261 kroner per barn i 2025, da er alle utgifter tatt med, lønninger, drift og utgifter til lokaler.

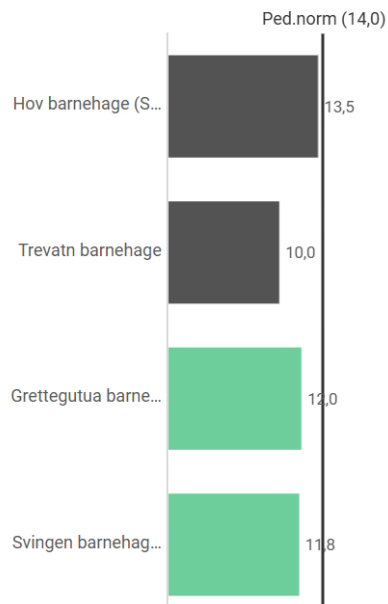
I tabellen nedenfor ser vi hvordan dette fordeler seg.

Når man ser på antall voksne per barn så er alle barnehagene innenfor normtallene. Men Hov og Trevatn barnehage har pedagogiske ledere på disp. for å oppfylle kravet om kompetanse.

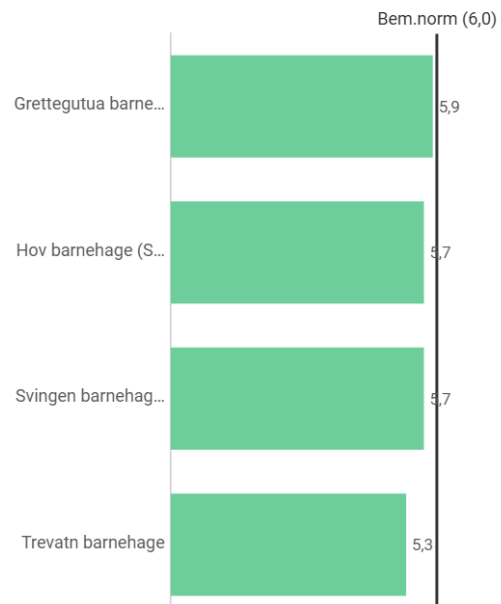
Barn per barnehagelærer

Fargene viser om barnehagen oppfyller pedagognormen. Grønn = oppfyller, Grå = oppfyller med disp., Rød = oppfyller ikke.

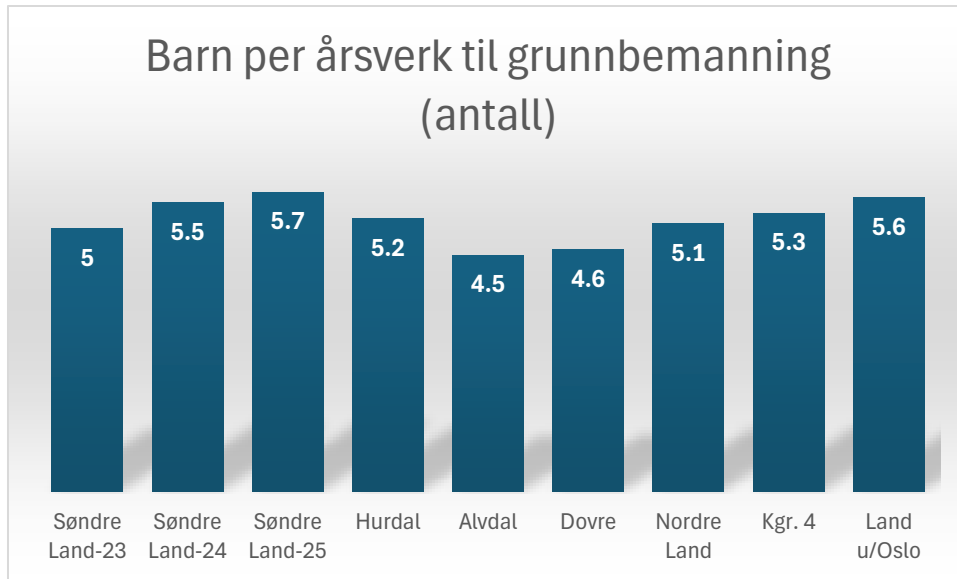

Barn per ansatt

Fargene viser om barnehagen ligger over eller under bemanningsnormen. Grønn=under eller lik, Rød = over.

Antall barn per voksen er veldig nærme normen, så det er forholdsvis lite å hente på å redusere bemanningen. Det er bare Trevatn som har en del høyere bemanning enn normen krever. Vi ser også at kommunen har et høyt antall barn per ansatt sammenlignet med andre.

Nedenfor ser vi utgifter til lokaler per kvadratmeter. Kombinasjonen av at hvert barn har 17 kvm oppholdsareal og at hver kvadratmeter har høy pris er hovedgrunnen til at barnehagene i Søndre land koster så mye per barn. Det vil derfor lønne seg å redusere antall kvadratmeter.

	Utgifter per kvadratmeter bygg (kr)				
	2025				
	221 Barnehagelokaler og skyss				
	Energiutgifter	Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter	Utgifter til renholdsaktiviteter	Utgifter til driftsaktiviteter	Utgifter til (fylkes)kommunal eiendomsforvaltning, eide bygg
3242 Hurdal	26,1	140,5	326,8	745,1	2 111,1
3428 Alvdal	203,0	47,1	331,9	873,4	1 128,2
3431 Dovre	174,2	160,3	675,5	1 596,0	2 291,4
3447 Søndre Land	179,9	262,3	429,8	1 227,3	2 394,8
5021 Oppdal	105,8	93,9	454,5	945,6	1 328,4
EAK Landet	160,9	259,4	340,1	1 130,3	2 140,1

4.4 Kvalitet i barnehage

Når det gjelder kvalitet i barnehagene har vi bare to offentlige kriterier å gå etter, det er kvalifikasjoner på personalet og foreldreundersøkelsen. Man kan i tillegg ha en vurdering av byggene, men den har vi ikke med her.

Alle barnehagene i Søndre Land fyller kravene til grunnbemanning, men det er litt mangel på pedagogiske ledere. Hov barnehage vil få det på plass i løpet av våren.

Foreldreundersøkelsen viser at det er ingen signifikante forskjeller på hvordan foreldrene opplever barnehagene unntatt når det gjelder bemanningstetthet. Noen av svarene fra siste foreldreundersøkelse er oppsummert i tabellen nedenfor:

Barnehage	Voksen- tetthet	Ute og innemiljø	Relasjon barn voksen	Barns trivsel	Barnets utvikling
Trevatn	3,8	4,2	4,8	4,7	4,8
Grettegutua	2,9	4,0	4,7	4,8	4,7
Hov	3,2	4,2	4,7	4,7	4,7
Svingen	3,4	4,1	4,8	4,6	4,8

Oppsummert kan man si at Søndre Land har større utgifter til barnehage enn de fleste man sammenligner med. Hovedårsaken er kostnader til areal, hvert barn har mange kvadratmeter og hver kvadratmeter har høy pris på FDV-kostnader.

Hva er best av store og små barnehager?

Her må vi se til forskningen, og der ser vi at det er ganske komplekse svar på dette. Både stor og små barnehager har sine fordeler, men i sum ser det ut som om større barnehager har en fordel. Det skyldes at man har et større personale, et større fagmiljø og barn har får et mer variert miljø å utvikle seg i. Samtidig har mindre barnehager en del fordeler med trygghet og forutsigbare rammer som er viktig for barn, spesielt de minste.

I en rapport som er bestilt fra Kunnskapsdepartementet har man konkludert med at middels store barnehager er det beste, det vil si tre til fire avdelinger, 60 – 80 barn. Men innenfor dette kommer andre faktorer igjen, hvordan barnehagen er organisert, kompetansen til de ansatte osv.

4.5 Andre forhold som er viktige i en helhetlig vurdering av oppvekstsektoren

4.5.1 Livsmestring

De siste årene skjedd mye på nasjonalt hold som vil påvirke fremtidens skole og barnehager. Nye fagplaner, oppvekstreformen og endringer i opplæringsloven og barnehageloven har alle tydelige føringer på at livsmestring er oppdraget og at alle barn skal oppleve seg inkludert i en klasse eller en gruppe. Dette fører til at hele laget rundt eleven må være mer samkjørt og at man må ha felles forståelse for hva som fører til utvikling og læring for det enkelte barn.

Det betyr også at barnehagen og skolen må være tilrettelagt for god samhandling, og at man må ha arenaer og personale for å drive mer fleksibelt og tilpasset enn man gjør i dag.

Hva er så fellesnevnerne for nasjonale føringer og nye lovendringer?

- Forpliktende samhandling for alle som jobber med barn og unge. Dette er nå kommet inn i 13 særlover og gjelder alle som har ansvar for barn og unge.
- Alle barn og elever skal oppleve at de er inkludert i en gruppe
- Tidlig innsats og forebygging
- Kompetanse nærmere barna, de som arbeider i de ulike støttetjenestene skal arbeide mer systemisk, mindre med utredninger, og være mer der barna er.
- Barnets stemme og barnets beste, brukermedvirkning.
- Profesjonsfellesskapet skal være arena for utvikling.
- Et nytt syn på fremtidens kompetansebehov, hva elevene trenger å ha med seg for å mestre og dekke framtidige behov i samfunnet

For barnehageeier og skoleeier er dette føringer og forventninger som vil kreve en målrettet innsats der ledere og ansatte må spille på hverandres kompetanse i større grad enn i dag.

Samhandlingen med støttetjenestene må hovedsakelig foregå i skolen og barnehagen, og arbeidet må ledes av ledere som har kompetanse og ressurser til å lede komplekse utviklingsprosesser.

Samtidig er det viktig å opprettholde trykket på grunnleggende ferdigheter, det vil fremdeles være nødvendig å ha gode ferdigheter både skriftlig og muntlig for å kunne kommunisere og forstå innholdet, både i norsk, engelsk og regning.

Dette er også understreket i Ludvigsenutvalget, og er noe av bakgrunnen for endringene i den nye læreplanen. I denne sammenhengen vil en skolestruktur ha en viss betydning, både for å ha ressurser til å drive en god skole og ha riktig kompetanse til å hjelpe alle elever.

Endringene har to viktige formål, det ene er å skaffe den kompetansen fremtiden trenger, det andre er å redusere det stadig voksende utenforskapet. Dersom vi skal ha et bærekraftig samfunn i framtida, må vi ha mange flere i arbeid, og da er kvaliteten i skole og barnehage avgjørende. Som tidligere nevnt så er det i Søndre Land et ungt utenforskap på 10 %, det vil si at det er 84 ungdommer i alderen 16 til 29 år som hverken er i arbeid eller utdanning. Dette har stor sammenheng med frafall i videregående skole og sannsynligheten for å komme i varig utenforskap

Utenforskap

er stor. Derfor må man ha høy kvalitet i barnehage og skole der barna får med seg grunnleggende ferdigheter både faglig og sosialt slik at de mestrer livet sitt.

4.5.2 Helsesykepleiertjenesten og Avdeling for Forebygging og oppfølging

Tjenester innen helse er godt dokumentert i KOSTRA og det er greit å finne sammenligningsgrunnlag. Nedenfor ser vi ressursbruken på helsestasjon og skolehelsetjeneste, og der ser vi at det er store forskjeller på hvor mye kommunene prioriterer dette arbeidet. Søndre Land ligger her i det øvre sjiktet

	2025						
	3242 Hurdal	3428 Alvdal	3431 Dovre	3447 Søndre Land	3448 Nordre Land	EAK Landet	EKG04 KOSTRA-gruppe 4
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	17,2	11,6	19,0	13,6	15,5	12,8	15,0
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	91,1	53,3	88,7	82,0	48,5	54,9	68,6

Effekten av disse tjenestene og kvaliteten på arbeidet har vi mindre muligheter for å måle, det meste som er av målinger er av kvantitativ art. Men i dialogen med tjenestene kommer det fram at dette er viktige tjenester og et godt bidrag til å hjelpe barn og familier med deres utfordringer.

Når det gjelder andre tjenester under forebyggende avdeling, er de fleste finansiert av tilskuddsmidler, blant annet ungdomslos dekkes med et tilskudd på 511.000 kroner. Dette må man søke om for hvert år. Det er få sikre metoder for å sammenligne kostnader kommunene imellom, siden rapporteringen og definisjonen på ulike tjenester varierer for mye. De er i liten grad lovpålagte og det er vanskelig å måle effekten av dette arbeidet i og med at vi ikke har sammenlignbare måleparametere. Samtidig vet vi at tidlig innsats og forebyggende arbeid er det som virker best i det helhetlige bildet, sammen med god kvalitet i tjenestene. I intervjuene ble det også presisert fra flere at disse tjenestene er til god hjelp og bidrar til styrke tjenester i skole og barnehage.

I omstillingsprosesser er det ofte slike stillinger som ryker først, men det kan i lengden bli kostbart dersom det fører til mer hjelpebehov og mer utenforskap.

Men både helsetjenester og andre forebyggende tjenester må ha en klar målsetting om at de skal bidra til at barn, unge og deres familier skal bli styrket til å takle sine egne problemer. Dersom hjelpen dreier seg om løse problemer for dem, vil innsatsen ha liten effekt, og i noen sammenhenger virke mot sin hensikt.

God samhandling med skole og barnehage er avgjørende for å få gode resultater av ressursene og kompetansen i disse tjenestene. Da er det også avgjørende at man får tid til å være der tjenestene foregår og at man får skape relasjoner til både ansatte og barn/unge/foreldre. God samhandling betyr også at man være omforent om hvilke mål som kan settes for det enkelte barn og hvilke tiltak som virker best. Jo færre tjenestesteder man må forholde seg til, jo mer tid får man til dette arbeidet.

4.5.3 Ikke lovpålagte tjenester i skole

Skolen i Søndre land har tre ikke lovpålagte stillinger, ungdomsskolen har en miljøterapeut som bidrar til å bedre det generelle elevmiljøet men også tar seg spesielt av elever som trenger ekstra hjelp til å finne ut av sosiale problemer eller det kan være grupper som trenger hjelp. Fryal har psykososial rådgiver som i stor grad arbeider med det samme som miljøterapeuten i ungdomsskolen.

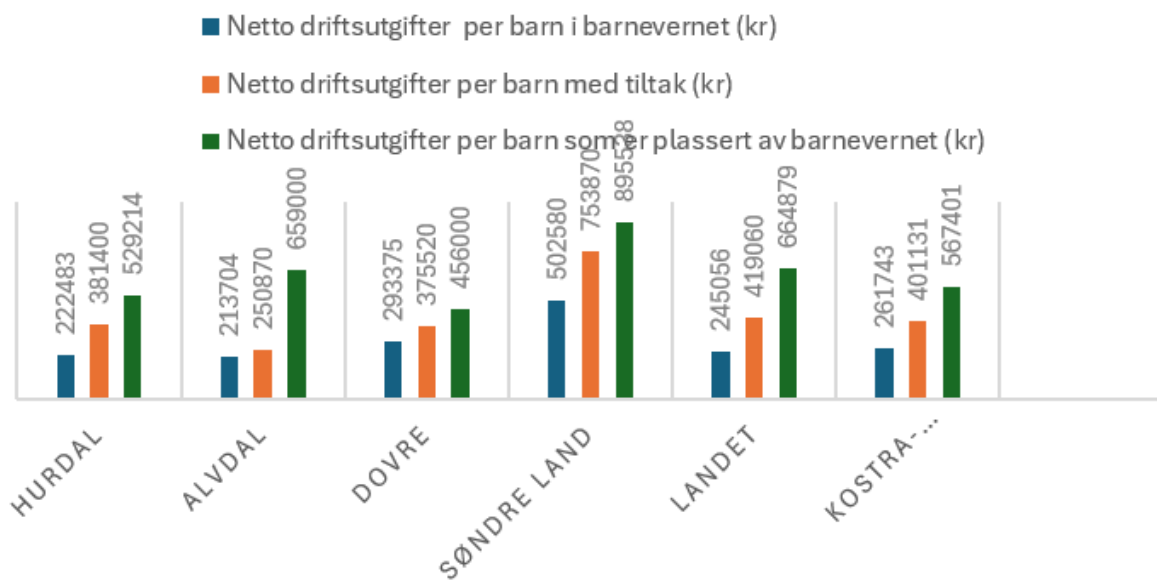
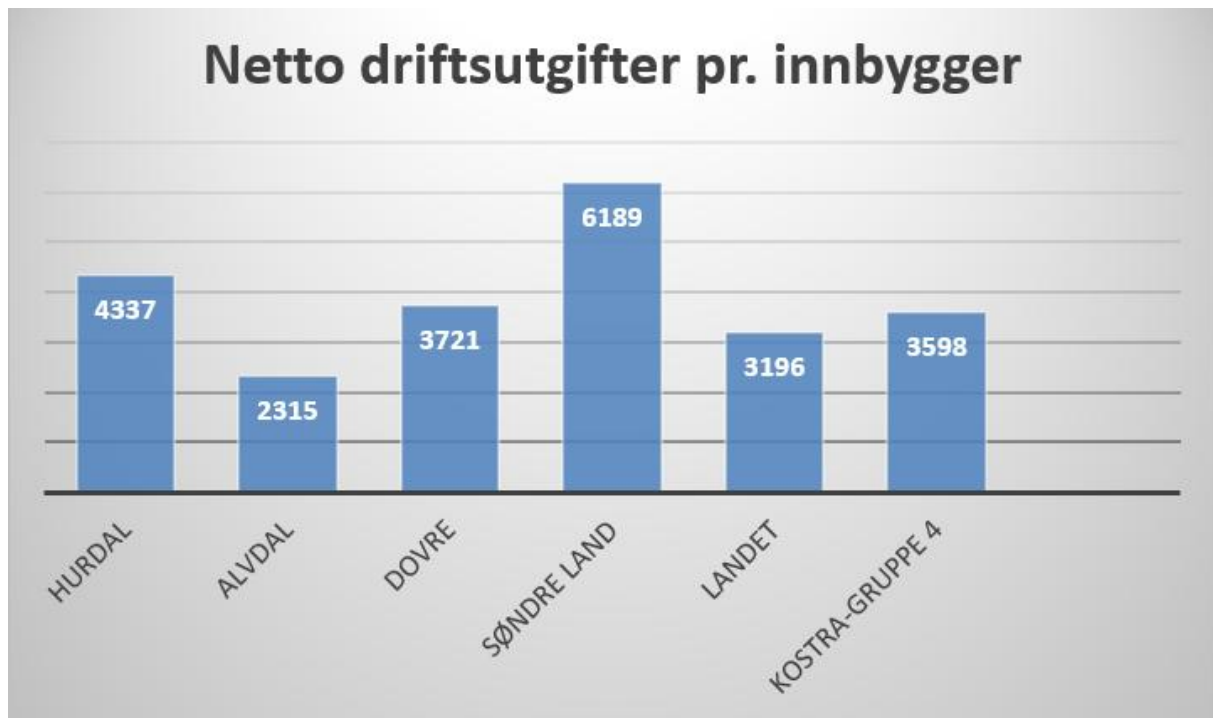
Odnas har også en tilsvarende stilling, men den er finansiert av prosjektmidler.

Effekten av disse stillingene er ikke så målbare på kort sikt, men tilbakemeldingen fra både ansatte og foreldre er at disse er til stor nytte. Elevene er mindre bevisste på dette da de skiller mindre på hvem som gjør hva i skolen. Det viktigste for dem er å finne en voksen man kan ha en relasjon til, og da betyr det mindre om det er læreren, helsesykepleier eller miljøterapeut.

I Kunnskapsløftet er det presisert at skolen skal arbeide både med skolemiljøet og med barns psykiske helse. Det er et godt formål, problemet er at kompetansen til lærerne er svært variert når det gjelder dette området. Det er helt tilfeldig om du får opplæring på dette i utdanningen, og da er man prisgitt den enkelte lærers egnethet og kompetanse. Da må man kompensere med andre som har relevant kompetanse, eller at man driver profesjonsutvikling og høyner ferdighetene på dette i profesjonsfellesskapet.

4.5.3 Barnevernstjenesten

Søndre land har høye utgifter til barnevernstjenesten. Det har flere årsaker, det er mange som får tjenester fra barnevernet samtidig som mange av plasseringene er dyre. I 2025 brukte Søndre land til sammen 34,6 mill. på barnevernet, noe som er dobbelt så mye som de fleste sammenlignbare kommuner.

I tabellen nedenfor ser vi at forskjellen ikke er så stor på de barna som ikke er plassert, selv om man ligger høyere her også. Når det gjelder den prosentvise andelen som barnevernet bruker på saksbehandling, så ligger man vesentlig lavere. Men i og med at utgangspunktet er så høyt, betyr ikke det at man bruker mindre tid på saksbehandling enn andre, det betyr bare at resultatet av saksbehandlingen er dyre tiltak.

	2025					
	3242 Hurdal	3428 Alvdal	3431 Dovre	3447 Søndre Land	EAK Landet	EKG04 KOSTRA-gruppe 4
Delen netto driftsutgifter til sakshandsaming/drift (funksjon 244) (prosent)	42,4	45,9	39,8	28,2	36,3	38,6
Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)	13 571	25 421	45 214	80 750	71 155	72 048

Etter KSK sin tolkning kan det bety at her er det potensiale å se på hvordan det arbeides. I følge barnevernsreformen skal kommunene arbeide for å løse mest mulig lokalt, barnevernet skal samarbeide godt med de øvrige tjenestene for å finne løsninger slik at flest mulig barn skal få bo i lokalmiljøet og ikke bli tatt ut av sitt kjente oppvekstmiljø. Staten har også lagt inn intensiver for å få til denne dreiningen ved at både plasseringer er blitt dyrere og at egenandelen til kommunen er vesentlig høyere.

Det ble også bekreftet gjennom intervjuene fra alle tjenestene at samarbeidet med barnevernet var noe som kunne fungert bedre. Derfor bør dette være tema i denne prosessen, hvordan man som kommune kan arbeide etter nye intensjoner. En plassering av et barn koster ofte 2,5 mill. pr. år, mens lokale løsninger gjerne kan ligge på 0,5 mill. pr. år. (Tall fra Verdal kommune)

Konsekvensen av lite samarbeid med de lokale tjenestene er ofte at man må bruke mer tid på saksbehandling, og når man blir presset på tid, blir det også mindre tid til å finne andre løsninger enn ulike plasseringer. Nok en tolkning fra KSK sin side, men tabellen nedenfor viser at når en tjeneste blir presset på saksbehandlingstiden, blir rommet for å finne alternativet løsninger mindre.

	Undersøkingar avslutta (antall)				Prosentdelen undersøkingar avslutta (prosent)			
	2025				2025			
	Undersøkingar avslutta	Innan 3 måneder	I løpet av 3-6 måneder	Meir enn 6 måneder	Undersøkingar avslutta	Innan 3 måneder	I løpet av 3-6 måneder	Meir enn 6 måneder
3242 Hurdal	30	27	3	0	100,0	90,0	10,0	0,0
3428 Alvdal	11	11	0	0	100,0	100,0	0,0	0,0
3431 Dovre	9	8	1	0	100,0	88,9	11,1	0,0
3447 Søndre Land	31	21	9	1	100,0	67,7	29,0	3,2

4.5.3 Konsekvenser for lokalsamfunn

Det foreligger lite entydig forskning på de faktiske samfunnsmessige konsekvensene av endringer i barnehage og skolestrukturen. Forskermiljøene har ulike oppfatninger på konsekvensene av skolenedleggelse og i en rapport utarbeidet av WSP ble de ulike synene utredet. I Norge er det

Nordlandsforskning, Høgskulen i Volda, Asplan Viak og Telemarksforskning som har utredet dette, og det er få entydige funn. Men det er indikasjoner på at små skoler er flinkere til å utnytte potensialet i nærmiljøet, mens det generelt er bedre trivsel og læringsresultater på større skoler. Økonomisk er det også en fordel å ha større skoler. Samtidig finnes det eksempler på små skoler med gode resultater og det finnes store skoler med det motsatte.

Det foreligger dessuten funn som viser at eldre elever er mer positive til større skolemiljø enn de yngre (Tone H. Sollien, Asplan Viak). Hun oppsummerer forskningsgjennomgangen slik:

- Elevenes faglige utbytte: Forskingen viser at det er forskningsmessig belegg for å si at faglig utbytte øker med skolestørrelse. Det er imidlertid ikke grunnlag for å si at størrelse i seg selv og alene skaper økt faglig utbytte for elevene. Større skoler kan imidlertid gi bedre muligheter for å utvikle og forbedre lærernes undervisning og dermed også oppnå bedre forutsetninger for elevenes læring og utvikling.

Andre elementer som er utredet fra elevundersøkelsen:

- Elevenes sosiale kompetanse (mobbing, trivsel etc.): Det finnes ikke forskningsmessig belegg av betydning for å si at skolestørrelse har betydning for læringsmiljø og elevenes sosiale kompetanse, men det er tegn i elevundersøkelsen på at elever på store skoler har høyere trivsel.
- Elevenes motivasjon for læring: Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å si at skolestørrelse har betydning for elevenes motivasjon for læring.
- Elevmedvirkning: Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å si at skolestørrelse har betydning for mulighetene for elevmedvirkning i skolen.
- Elevenes mulighet for å samarbeide om læringen: Det er ingen forskjell på små og store skoler, men elever på små skoler uttrykker at de savner et større utvalg av samarbeidspartnere.
- Samarbeid med hjemmene: Det finnes ingen forskning eller tilgjengelige nasjonale data som sier noe om sammenhengen mellom skolestørrelse og samarbeid skole-hjem.
- Samarbeid med lokalsamfunnet: Det finnes noe forskningsmessig belegg for å si at små bygdeskoler gir noe bedre muligheter for godt samspill mellom skole og lokalsamfunn, og for å integrere lokalsamfunnet i skolens læringsaktiviteter.
- Tilpasset opplæring og like muligheter: Forskingen gir noe støtte for at mindre skoler kan være bedre for visse elevgrupper. Små skoler i bygdesamfunn har potensial til å skape læringsaktiviteter som er godt forankret i lokalbefolkningen, lokal natur og lokalt

næringsliv, og dermed potensial til å tilpasse opplæringen på en god måte. Men selv om potensialet er der, blir det i varierende grad utnyttet. Det er heller ikke mindre spesialundervisning på små skoler.

Som tidligere vist så ser man i KOSTRA-tallene viser at jo flere elever det er på trinnet, jo bedre resultater får man på nasjonale prøver. Men det er en liten usikkerhet her når det gjelder foreldrenes påvirkning ved at deres utdanningsnivå kan være høyere på større steder. Dette kan også påvirke den sosialisering barna er en del av. Både lokalmiljøet og skolen er en arena for sosialisering. Brattbakk og Andersen (2017) bruker begrepet kapital, hvilke sosiale påvirkninger og holdninger elevene får med seg gjennom oppvekstmiljøet. De viser til at barn og unge enten kan profittere på lokalmiljøet eller det kan være en hemsko for deres utvikling. Man kan få kunnskaper om og bli inspirert til å ta utdanning gjennom positive sosiale rollemodeller, eller man kan være i et miljø der skole og utdanning har lav status. Flere studier peker på at når det er positive holdninger til skole og læring i lokalmiljøet påvirker det mulighetene til å lykkes i utdanningssystemet og dermed tilgang til jobber og økonomiske goder.

For barnehage er det det mindre forskning på konsekvensene av å legge ned barnehager i nærmiljøet, det blir mer fokusert på at foreldrene får en vanskeligere logistikk i hverdagen, og det kan også få noen miljømessige konsekvenser ved at flere må kjøre mer.

Det er imidlertid forsket veldig mye på kvalitet i barnehagene og langtidseffekten av dette. Å ha kvalifiserte ansatte og et godt arbeid med språk og sosiale ferdigheter viser seg å skape signifikante forskjeller på hvordan barna greier seg senere i livet. Barnehagen er også en viktig arena for sosial utjevning, barn som kommer fra familier med ulike levekårsutfordringer har stor nytte av å komme i barnehager av god kvalitet. I den sammenhengen er det lettere å skape god kvalitet i større barnehager, for man har flere å spille på hos de ansatte, og barna har flere andre barn å bli stimulert av og å utvikle seg sammen med.

4.5.3 Kompetansekrav og utdanning med master

Nye kompetansekrav ble innført i 2017, og kravet om at ansatte som skal undervise må ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i, er forsterket. Kravet er konkretisert i §§ 14-2 og 14-3 i forskrift til opplæringsloven. For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på barnetrinnet kreves det at vedkommende har minst 30 studiepoeng som er relevante

for faget. For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på ungdomstrinnet kreves det at vedkommende har minst 60 studiepoeng som er relevante for faget. For å undervise i andre fag på ungdomstrinnet kreves det minst 30 studiepoeng som er relevante for faget.

I praksis betyr dette at skolene må ha en viss størrelse og et visst antall lærere for å teoretisk greie å fylle disse kompetansekravene for lærerne. Tiden med allmennlæreren som kan undervise i alle fag er forbi. I tillegg har den nye lærerutdanningen, med kravet til master, ført til at de fleste lærere som blir utdannet i dag har maks tre fag.

4.5.4 Skoleskyss

Den nye opplæringsloven har ikke endret denne paragrafen:

§ 7-1. Skyss og innlosjering i grunnskolen

Elevar i 2.-10. årstrinn som bur meir enn fire kilometer frå skolen har rett til gratis skyss. For elevar i 1. årstrinn er skyssgrensa to kilometer. Elevar som har særleg farleg eller vanskeleg skoleveg har rett til gratis skyss utan omsyn til veglengda

Transportøkonomisk institutt (TØI) publiserte i 2018 en rapport med analyse av trafikkulykker på skoleveien for perioden 2007 til 2016. Den viser at antall hardt skadde og drepte heldigvis har gått sterkt nedover i perioden, fra 331 ulykker i 2007 til 94 ulykker i 2016. Men fremdeles er det alt for mange som blir hardt skadet eller drept på skoleveien. De fleste er syklister, fotgjengere eller passasjerer i personbil. Kun ett barn har mistet livet som passasjer i buss i perioden. Rapporten viser at de fleste ulykkene foregår i spredtbygd strøk (69 %) på riks- eller fylkesvei.

En ulempe ved at flere må ta buss til skolen er at man går glipp av den helsemessige gevinsten ved å sykle eller gå. Når elever blir spurt om hva de synes om skolebuss, er meningene litt delte, men det er få som synes at skolebuss er slitsomt. Det er viktig at det er nett på bussen, og noen bruker den tiden til å gjøre lekser eller lese på prøver.

Fylkeskommunen opererte tidligere med konkrete tidsrammer for akseptabel reisetid for ulike aldersgrupper. I gjeldende retningslinjer for skoleskyss er disse tatt bort og erstattet med beskrivelsen «reisetid er ikke fastsatt, men vil vurderes individuelt etter praktiserte normer. Samlet reisetid vil være sum av beregnet gangtid, reisetid og ventetid».

5.0 Medvirkning og brukerstemmene

I både grunnloven og opplæringsloven er det lovfestet at elevene har rett til medvirkning i saker som gjelder dem selv, at de har rett til å ytre sine meninger fritt og at deres synspunkter skal tillegges vekt i tråd med alder og modenhet.

Det vises til kap. 1.1 for beskrivelse av intervjuer og metode. Intervjuene ble gjennomført i april og mai 2026.. Hensikten med intervjuene var å få en bredere kunnskap om kvalitet i skolene i dag. Ressurssituasjonen og kvalitetsdimensjonen var også et tema som ble tatt opp med ledere, tillitsvalgte og FAU ved skolene og barnehagene. I samtaler med elever og representanter for ungdomsrådet var vi særlig opptatt av kvalitet sett fra elevenes ståsted, hva som er viktig for å få en god skoledag, og vi tok opp hvordan det er å vokse opp i Søndre Land generelt.

I utredningen har det vært svært mange respondenter som enten alene eller i gruppe har hatt samtaler med KSK. Vi har også involvert skiftelige innspill som har kommet i etterkant inn i sammenfatningen.

Det er gjennomført samtaler med:

- Tre elevråd
- Hovedtillitsvalgte og Hovedvernetjenesten
- Plasstillitsvalgte
- Støttetjenester
- Rådgivere og avdelingsledere i oppvekst
- Ledere

I tillegg har vi fått skriftlige tilbakemeldinger fra plasstillitsvalgte og ungdomsrådet. I

oppsummeringen er svarene delt i tre grupper: Elever, foreldre og ansatte

Et tydelig fellestrekk er at mange ser et oppvekstområde med høye faglige kvaliteter og sterke relasjoner, men med en økende sårbarhet knyttet til ressurser, struktur og fysiske rammer.

Både elevene, foreldre, ansatte og ledere fremhever trygghet, stabile voksne og gode relasjoner som avgjørende for trivsel og læring, samtidig som hyppig bruk av vikarer, og små og sårbare enheter utfordrer kvalitet og kontinuitet.

De viktigste perspektivene som trekkes fram er:

- Betydelige forskjeller med hensyn til bygningsmessige standarder, utstyr og rammevilkår
- Bekymring for om tilbudet er likeverdig
- En smertegrense som nærmer seg med hensyn til driften og fremtidig bærekraft
- Det etterlyses tydelig og langsiktige politiske valg
- Trøtthet i organisasjonen fordi det ikke tas beslutninger
- Bekymring for å miste ansatte og ikke få rekruttert nyansatte
- Hvis det ikke vedtas en strukturendring er det helt nødvendig med en tydelig plan for hva som skal sluttes med, hva som skal prioriteres å gjøre noe med og hvordan den økonomiske utfordringen i kommunen skal løses nå og fram i tid.

Samlet sett viser funnene et system som i dag leverer tilfredsstillende, men varierende. Det trekkes fram av mange at det er nødvendig med strukturelle avklaringer for å sikre kvalitet, likeverdighet og forutsigbarhet over tid.

“Den største utfordringen fremover er et likeverdig tilbud for alle barn i Søndre Land”

5.1 Hva sier elevene?

- De fremhever trygghet, vennskap og relasjonen til lærerne som avgjørende for trivsel og læring
- De er tydelige på hva som er en god skole og de er opptatt at man skal lære når man er på skolen. Praktiske aktiviteter, variasjon i undervisningen og samarbeid mellom elevene oppleves som det de lærer mest av.
- De er opptatt av vennskap også utover skoledagen, men det er store variasjoner blant elevene om de deltar på fritidsaktiviteter. Grunner barna trekker fram som hindringer er lite tilgjengelig kollektivtrafikk/busstilbud og om foreldrene har tid eller penger til å kjøre eller betale for skyss. Elevene er opptatt av at det er store forskjeller mellom hva et barn i

kommunen har mulighet for å delta på. Elevene på Odnes sier at de aller fleste organiserte fritidsaktiviteter foregår på Dokka eller Hov. Elevene på alle skolene sier det påvirker utenforskapet å ikke ha mulighet til å være med på fritidsaktiviteter.

- Ingen av elevene opplevde at kommunen hadde reisevei til skolen som var «for lang».
- Det er store variasjoner på de tre skolene med hensyn til lærebøker og annet materiell. Elevene trekker også fram store variasjoner med hensyn til vedlikehold på spesielt pulter og stoler.
- Hyppig bruk av vikarer beskrives som negativt for kontinuitet og læringsutbytte, kvaliteten på vikarene varierer veldig.
- Fysiske omgivelser og tilgang på utstyr påvirker motivasjon.
- Fritidstilbud og kollektivtransport spiller en rolle for helhetlig oppvekstkvalitet.
- Elevene sier det er viktig å bygge framtidstro, at man vil satse på de som vil bli.
- På spørsmål om en skole kan bli for liten, sier de at når det blir 8 elever eller færre i klassen, da blir det sårbart i forhold til både læring og vennskap.
- Ungdomsrådet er mest opptatt av at Dokka vgs. ikke skal legges ned. Det er et stort tap for elevene fra Søndre Land, og spesielt for elever som sliter vil det føre til at enda flere ikke fullfører vgs.

“En god time er når vi lærer det samme samtidig”

5.2 Hva sier foreldrene?

- Foreldrene er opptatt av god kvalitet i barnehagen og skolen. Barna og elevene skal mestre, det må være et trygt og godt utviklings- og læringsmiljø
- Sentrale kvaliteter som stabile voksne, rett kompetanse og trygghet trekkes fram fra barnehageforeldrene.
- Alle foreldrene er bekymret angående fremtidig likeverdighet og kvalitet dersom det blir ytterligere nedgang i ressursene.
- Barnehageforeldrene beskriver at de i praksis kompenserer for manglende ressurser gjennom dugnader, innkjøp, enkle reparasjoner og fleksibilitet for reduserte åpningstider ved sykdom.
- Skoleforeldrene er opptatt av at skolen skal utjevne forskjeller og at det er god kvalitet i alle klasserom. Alle skal være heldige med læreren.

- Delte meninger om når en skole er for liten. Uansett må lærerne være tett på, tidlig innsats er viktig både på det sosiale og det faglige.
- Foreldrene opplever at økonomien er trangere, men elevene har stort sett de de trenger. Det registreres større og større forskjeller både internt på skolene og når man sammenligner tilbudet til barna.
- Trafikksikkerhet er en gjennomgående bekymring fra skoleforeldrene.
- Alle foreldrene etterlyser langsiktige og helhetlige politiske beslutninger. Usikkerheten skaper splid.

“Usikkerhet skaper splid mellom enhetene”

5.3 Hva sier de ansatte i skoler og barnehager?

- Det er et samlet og stort ønske om avgjørelse når det gjelder strukturspørsmålet. En usikkerhet og sårbarhet i forhold til drift både fra barnehage og skole, fører til behov for tydelige beslutninger og forventninger til hva som er en forutsigbar drift i oppvekstområdet.
- Det er merkbart at ressursrammene for både barnehage og skole er trangere. Mange er bekymret for oppgradering av både bøker, datautstyr, inventar, læremateriell og fasiliteter utendørs. Slik det er i dag er det en del lovpålagte oppgaver som ikke gjennomføres godt nok, f.eks. intensivopplæring på småskoletrinnet
- Samarbeidet med andre tjenester er gjennomgående godt, men beskrives samtidig som noe varierende. Spesielt samarbeidet med barnevernet kunne vært bedre. Kontakt med administrasjonen i kommunen beskrives som godt.
- Ansatte i barnehagen vil gjerne samarbeide mer med helsestasjonen. Det kunne også vært mer samarbeid barnehagene imellom.
- Alle kjenner alle, både lærere og elever trekkes fram som en styrke ved dagens organisering
- Det oppleves av de ansatte at foreldrene støtter opp om både barnehagen og skolen hvor de har sine barn.

- Bemanningen nærmer seg en smertegrense. Man må ofte droppe vikarer. Høy bemanningstetthet gir tettere oppfølging av elever og mer fleksibilitet.
- Samarbeidet mellom skolene og med barnehagene kunne vært bedre, både for å lage gode overganger og for å skape en helhet i opplæringen.
- Det trekkes fram en bekymring for at det lages mange gode planer i kommunen, men at det ikke lar seg gjennomføre på grunn av mangel på ressurser og kompetanse. Det samme gjelder bruk av prosjektmidler som i utgangspunktet skal brukes til å øke kompetanse og gjennomføre en oppstart av nye tiltak. Men det er for mange prosjekter, de er utfordrende å drive videre og de blir derfor ikke implementert.
- Økonomiavdelingens kompetanse kan brukes bedre inn hos lederne, til opplæring og prioriteringer.
- Man ønsker kompetanseheving, arbeidet er blitt mer kompleks, det er flere barn som trenger hjelp. Mange barn med ulike språk. Ikke mulighet for å gå på kurs lenger, og da er kompetansen fra støttetjenestene avgjørende.
- Nærsamfunnet kan brukes mer for å gi variasjon i opplæringen og at den kan bli mer praksisnær.
- SFO har et potensiale som kan brukes mer, spesielt for å gi barna mestringsopplevelser. Fint med felles SFO om sommeren da elevene blir kjent på tvers av skolene. Man er mer med i samarbeidet med andre instanser enn før. Det er god kompetanse hos de ansatte, de fleste har fagbrev.
- Mange sliter med dårlig inneklima.
- Når det gjelder barnehage og skolestørrelse er det delte meninger om hva som er best. Men det er enighet om at både skoler og barnehager kan bli for små.
- De ansatte ute i enhetene hadde ønsket å ha blitt involvert tidligere i prosessen

“Hvis det ikke tas noen beslutninger vil nedleggelsesspøkelset henge over oss”

5.4 Hva sier støttetjenestene?

Støttetjenestene i denne sammenhengen er alle tjenester utenom skole og barnehage som har et medansvar for barn og deres familier skal lykkes med livsmestringsoppdraget. Det vil si helsestasjon, skolehelsetjeneste, PPT, forebyggende tjenester, barnevern osv.

De ansatte som skal være en støtte for lærere, barn og foreldre ønsker å være mer til stede på skoler og barnehager. I dag er det flere forhold som begrenser dette, men det sies tydelig at det hadde vært en fordel å ha færre steder å forholde seg til. De opplever at de kontinuerlig har for liten tid til å gjennomføre forventede oppgaver. Fordelene ved å være mer fysisk til stede på skoler og barnehager er følgende:

- Når man er mer til stede, bygger man bedre relasjoner både med barn og ansatte.
- Man kjenner virksomheten bedre og man ser lettere hvilke behov de har for kompetanseheving og kompetansedeling i profesjonsfellesskapet
- Terskelen for å bli kontaktet er lavere
- Det gir bedre muligheter for å arbeide med tidlig innsats og forebygging
- Det er ekstra sårbart ved fravær og sykdom dersom man har få dager ute.
- De merker også at det er større sjanse til å falle utenfor dersom virksomheten er for liten. Mulighetene for valg av venner er mindre, og konsekvensene er mer ensomhet og dårligere muligheter for å utvikle seg sosialt.

Det er noen ikke lovpålagte stillinger som gir stor effekt, det er viktig å beholde disse, blant annet ungdomslosen som følger elevene fra 6. klasse og opp til videregående. Et godt eksempel på at dette gir effekt er en av de mest sårbare overgangene, fra grunnskole til videregående skole. Det er mange som faller ut av vgs. den første uken, det er en brå overgang fra å blir tett fulgt opp i et kjent miljø til at du plutselig må etablere nye vennskap og samtidig møter en skole som ikke kjenner deg og dine utfordringer. Ungdomslosen arbeider derfor forebyggende, når en av de større årsakene til frafall på vgs. er de første ukene, blir det svært mye arbeid for Oppfølgingstjenesten å få elevene tilbake til skolen når de først har droppet ut. Praksis i Søndre Land er at elevene som er i faresonen blir fulgt godt opp i denne overgangen, og man passer på at de ikke blir sittende alene eller at de trygges på å bli kjent med skolens rutiner.

Oppsummering:

Oppsummert kan man si at det er et stort eierskap og høy vilje for at skoler og barnehager skal være så gode som mulig. Samtidig oppleves det at det er en del hindringer for å få det til. Økonomien er tydelig forverret og helt på grensen av det som er forsvarlig, det blir for mye reparasjon og for lite tidlig innsats og forebygging. Inventar og lærebøker er til dels gamle og slitt, og bygningsmassen har enkelte steder store mangler, og bemanningen er til tider helt i grenseland.

Arbeidsdagen er mer kompleks, det er mange barn som sliter og det er behov for mer kompetanse. Det er delte meninger om strukturen, men de fleste sier at det er viktig å lande en beslutning, usikkerheten er det verste. Mange sier også at avstandene i kommunen er ganske små, og at det å få bedre økonomi og gode arbeidsforhold er det viktigste. Kvalitet bør være kjernen når man snakker om hvordan tjenestene skal bygges i fremtiden.

Likeverdighet er også et stikkord som går igjen, barna må få likeverdige tjenester og like muligheter.

6. Strukturalternativene

Vektlegging i en strukturprosess

Det finnes lokalsamfunn både i byer, bydeler og bygder. Skolen har tradisjonelt vært en viktig institusjon og en bærebjelke i lokalsamfunnet. Men de tradisjonelle forestillingene av lokalsamfunn og nærmiljø har av flere grunner behov for å revideres, våre levevaner endres og kommunikasjonen mellom mennesker endres også. Vi er mer på sosiale medier og mindre i fysisk kontakt med hverandre. En ny struktur bør fange opp endringer i bosetting og reisemønster, og samtidig ivareta gode tjenester der folk bor. Det må tas vanskelige valg i slike beslutningsprosesser. **Til syvende sist er det barnets beste målt i kvalitet og innhold i skolen og barnehagen som bør veie tyngst. Da må man ha rammer for å gi denne kvaliteten.**

Hva er så ideell størrelse på skoler og barnehage? Selv om det er en klar tendens til at skolerresultater og elevmiljø blir bedre jo større skolen blir, er det ingen garanti for at en stor skole fungerer godt. Det er hva du fyller skolen og barnehagen med som gir kvalitet, og da må man få rammer for å gi den kvaliteten. Søndre Land står overfor en utfordrende situasjon i årene som kommer. Økonomien vil bli enda trangere på grunn av lavere barnetall og en stadig større andel av ressursene må brukes på bygninger i stedet for på det pedagogiske arbeidet. Et sentralt funn er at høye kostnader per elev ikke er ensbetydende med høy kvalitet i skolen. Dette underbygger at strukturer som støtter opp om kvalitetsutvikling i skolen er en avgjørende dimensjon for å heve kvaliteten.

6.1 Alternativ 0, fortsette som nå

Det er et alternativ å fortsette som nå, men da med de konsekvensene det medfører.

Sannsynligheten for at den totale ressursituasjonen i kommunen vil endre seg er liten, og i og med at oppvekstsektoren vil få reduserte ressurser på grunn av lavere barnetall, er det stort sett ostehøvelprinsippet som vil fortsette.

Slik prognosene viser, vil situasjonen framover stort sett ha samme mønster som i dag, med en klasse pr. trinn på Odnnes og to klasser pr. trinn på Fryal. Utfordringen på Odnnes er at de får to svært små trinn, og Fryal må opprettholde strukturen selv om de får 50 færre barn. Ungdomsskolen vil fortsette som før, der vil elevtallet øke noen år, det går ikke ned der før i 2035.

Tilstanden på en del bygg og inventar betegnes som kritisk, og med samme struktur vil andelen av ressurser som går til dette øke på bekostning av det pedagogiske arbeidet.

En nedgang på 50 elever tilsier et redusert rammetilskudd på 6,5 millioner, noe som vil føre til at man må redusere med 6 – 7 årsverk. Samtidig vil ressurser til drift også reduseres i takt med dette. For barnehagene er de økonomiske konsekvensene litt mindre i og med at man i større grad kan tilpasse bemanning i takt med barnetallet. Men utgiftene til bygg og drift vil stort sett være de samme.

Hvordan kan det løses i praksis?

1. Når man ser på hvordan lærernormen brukes i dag, så man gå så langt som mulig for å redusere antall lærere for fremdeles være i tråd med normen

Skole	Lærertetthet småskole	Lærertetthet mellomtrinn	Lærertetthet ungdomsskole	Årsverk over norm
SLUS			18	0,9
Odnnes	14,5	14,1		1,0
Fryal	15,0	18,2		0,7

Det er altså et mulig handlingsrom på å spare inn 2,6 årsverk i forhold til dagens ressursbruk i ordinær undervisning. Spørsmålet er om det er mulig å redusere dette i tråd med at elevtallet minker.

- Odnnes har en mulighet ved å slå sammen to trinn, der vil det bli ett på 5 elever og ett på 8 elever. De er tilfeldigvis etter hverandre slik at de kan være fådelt i fem år. Der kan man spare et årsverk.

- Fryal må ta en stor del av støttet i og med at det er her elevtallet vil gå ned mest, her må man regne med å gå ned rundt 4 årsverk. Det betyr at man i periode må slå sammen grupper på en annen måte. Når det er 28 elever på trinnet, må man til tider være en klasse, på mellomtrinnet.

- Ungdomsskolen vil få flere elever de første årene, og dermed vil det ikke oppstå noen naturlige situasjoner for å redusere lærertettheten. Det er heller ikke noe å hente på valgfag, det er også redusert til et minimum.

2. Det ligger et handlingsrom i å redusere ITO. Det betinger færre vedtak og mer tilpasset undervisning. Lærerne ønsker faglig påfyll for hvordan man skal arbeide med elever med ulike diagnoser. Da må PPT og andre med den type kompetanse bidra med systemisk arbeid og kompetansepåfyll i profesjonsfellesskapet. For hver prosent man reduserer på ITO, ligger det en innsparingsmulighet på 2 mill.
3. Ellers må man fortsette å redusere ved å bruke «ostehøvelprinsippet» og redusere ressurser til ledelse og administrasjon eller ta bort alt som ikke er direkte lovpålagt. Imidlertid er det meste av det som er av slike tjenester i dag finansiert gjennom tilskudd og prosjektmidler.
4. Det er få muligheter for å spare på arealet og FDV-utgifter, da man stort sett har behov for de samme lokalene som i dag, det blir bare lavere utnyttelsesgrad.

Ved å fortsette som i dag vil man ikke få noen konsekvenser for lokalmiljøet og den daglige praksis vil i stor grad bli som i dag. Noen elever vil oppleve et mindre fellesskap og mindre valg av venner. Støttetjenestene vil ikke få noe mer tid til å være til stede på skolene og i barnehagene, ressursene der vil også måtte reduseres i takt med barnetallet.

Samlet sett er 0-alternativet gjennomførbart, men det vil bli enda trangere rammer for både skole og barnehage, og en større del av ressursene går til drift av bygningene. Samtidig må det også tas grep for å redusere praksis.

6.2 Alternativ 1, flytte mellomtrinnet fra Odenes til Fryal

Elevene er opptatt av det sosiale miljøet og at det bør være en viss størrelse på skolen slik at man kan velge venner og ha et større miljø rundt seg. Det er også en endring i hvordan barn sosialiserer seg, man begynner tidligere enn før å søke ut av eget område, unge blir tidligere opptatt av være

en del av et større miljø. Det så vi også i intervjuene, det er mye kontakt ut over skolene, en del av dette skyldes at elevene er sammen på fritidsaktiviteter.

Elevene på 5 – 7. trinn kan være med på samme buss som ungdomsskoleelevene, og dermed blir det lite ekstra utgifter i den sammenhengen.

Innsparingen når det gjelder areal er derimot helt avhengig av at deler av skolen rives eller stenger av. Da kan f.eks. SFO-bygget avhendes. Dersom man skal få noen gevinst som «monner» bør arealet halveres. Det kan gi en innsparing på ca. 1,5 mill. pr. år dersom man reduserer arealet med 1300 kvm.

Det vil også bli noe innsparing på ledelse og lærertetthet. I og med at det er 15 elever på hvert trinn på Odnnes er de for mange til å gå inn i eksisterende grupper, men det vil bli rom for å få mer fleksibel utnyttelse av ressursene. Samlet sett kan det gi en innsparing på ett årsverk.

Dersom elevene fra 5. – 7. trinn flytter til Fryal, er det en mulighet for en årlig innsparing på rundt 2,5 millioner, men det betinger at det reduseres areal på Odnnes.

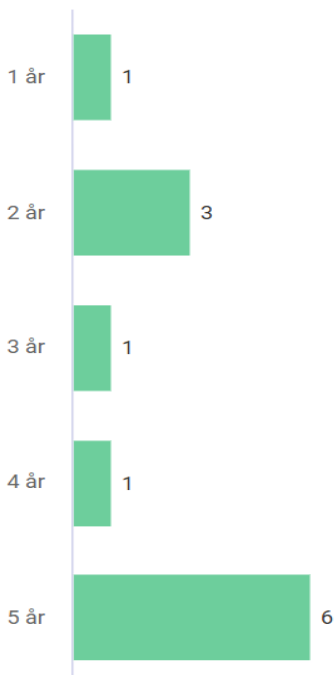
Konsekvensene for elevene er at de ikke får gå på sin nærmeste skole på mellomtrinnet lenger, samtidig som dette kan veies opp mot at de får være del av et større miljø.

Mange av elevene sier at de drar til Hov på fritidsaktiviteter etter skoletid, dersom de må hjem først og tilbake til Hov senere på kvelden blir det mye kjøring. Da vil det være en fordel for disse elevene at man kunne legge aktiviteter til forlengelse av skoledagen. Det er mulig for kulturskolen, men kan også være av interesse for andre miljøer.

6.3 Alternativ 2, legge ned Trevatn barnehage

Trevatn barnehage er en liten barnehage med 14 barn, og barnehagekapasiteten i Søndre Land er svært god. Det vil derfor være god plass i de andre barnehagene til disse barna. Som tidligere beskrevet går en forholdsvis stor del av ressursene i barnehage til lokaler, og dermed vil det være økonomisk å utnytte kapasiteten så godt som mulig. Da vil den generelle utgiften pr. barn i kommunen gå ned.

Antall barn etter alder

Aldersfordelingen i Trevatn barnehage ser slik ut, og det betyr at det er stor forskjell på hvor mange barn man har å leke med i de ulike aldersgruppene.

Til høsten er det litt uklart hvordan dette ser ut, og det er noen foreldre som har søkt barna ut av barnehagen. Det er også i dag noen foreldre som bor i inntaksområdet til Trevatn som har valgt andre barnehager.

Barnehagen har lang åpningstid (06.30 – 16.30) og det er bra for foreldre med lang arbeidsvei, men det er til tider sårbart i forhold til bemanning. Barnehagen har 3.0 årsverk på grunnbemanning 0,4 årsverk på styrer. Dersom man skal være

to til stede, blir det behov for nødløsninger ved fravær. Dette løses ofte i dag ved at foreldre trår til eller at man må utsette åpning.

Trevatn leier i dag lokaler, og prisen er kr. 176.000 pr år. Disse lokalene er imidlertid av varierende kvalitet, det er gode uteområder, men inn klima og fasiliteter kunne vært bedre.

Trevatn er dyrere å drifte enn andre barnehager i og med at bemanningen må bli høyere når barnehagen er så liten. Barnehagen har ikke problemer med å skaffe folk til grunnbemanningen, men det er et problem å skaffe pedagogisk leder.

I og med at det er god plass i de andre barnehagene i Søndre Land, vil det ikke skape problemer å flytte barna dit kapasitetsmessig, og det vil være en fordel for de andre barnehagene å få flere barn.

Besparelsen på å legge ned Trevatn barnehage vil være på rundt 800.000 pr. år. Det vil si at man kan spare ca. 0.6 årsverk på grunnbemanning og styrer samt at man sparer leieutgiftene.

Konsekvensene av et slikt vedtak er mange:

Trevatn barnehage dekker et område hvor foreldre kjører i flere retninger for å dra på arbeid, noen mot Hov, andre mot Raufoss. Dersom barnehagen legges ned vil det for noen foreldre skape mye ekstra kjøring dersom de må kjøre om Hov for å levere barn. Det er mulig å søke seg til barnehager i Vestre Toten som Søndre Land kan kreve refusjon for.

For barna som må flytte barnehage vil det være en konsekvens at de får lengre vei til barnehagen, men de får et større lekemiljø og de får mer kvalifisert personale. Barnehagen har et viktig mandat i å hjelpe barn med den sosiale utviklingen, og det kan være vanskelig når det er så få barn i noen aldre. Det er også litt vanskeligere å f.eks. være det eneste barnet i førskolegruppe.

For barn som trenger noe ekstra, vil det ikke være så stor forskjell, men tilgangen på ansatte med kompetanse vil bli bedre dersom man er i en større barnehage. Dette gjelder både ansatte som er i den daglige driften, men også fra støttetjenestene siden de vil være mer til stede.

Konsekvensen for nærmiljøet vil være at man mister en kortreist barnehage, og det kan være negativt for nye foreldre som ønsker å flytte til området. Det bør i så fall lages gode avtaler med nabokommunene slik at man får plass der når arbeidsveien går i en annen retning.

6.4 Alternativ 3, slå sammen Fryal og Odnnes skole

Fryal skole vil i løpet av få år få redusert antall barn, det vil også Odnnes men i litt mindre grad. I dag er det mulig, selv om det vil være noe trangt å samle alle elevene på Fryal, kan man også benytte seg av arealer på ungdomsskolen og ekstra klasserom i idrettsbygget. Men om to år begynner situasjonen å se annerledes ut, da har to større trinn gått ut. Hovedproblemet på Fryal er at det er mange undervisningsrom, men de fleste er for små til å samle større grupper. Etter hvert som ressursene blir mindre, må man være ekstra bevisst på å drive effektivt, og det betyr også fleksibilitet i forhold til størrelse på gruppene.

Det ideelle hadde vært om alle årstrinn i småskolen hadde et elevtall som var delelig med 15, mens man på mellomtrinnet og oppover hadde elevtall som var delelig med 20. I dag er det tilnærmet en

slik fordeling, og det er hovedgrunnen til at man er såpass nærme normen, samtidig som man også har fleksibel gruppesammensetning for å tilpasse seg ressursene man får tildelt. høy. Imidlertid viser elevfremskrivningen at tallene vil variere ganske mye fra år til år i tiden som kommer, og da må man ha mulighet for å bruke arealene fleksibelt. Fryal har noen rom som kan ta 30 elever og man har mange som kan ta 15 eller 20 elever.

Prognosen viser at det i de ti neste årene være behov for å opprette 3 grupper på hvert trinn i småskolen i og med at det er rundt 45 elever pr. trinn. På mellomtrinnet er imidlertid dette et litt dårlig delingstall, det vil bli veldig kostbart å opprette tre klasser her, og da må man ha mer fleksible løsninger. En viktig forutsetning for å få gevinster av å slå sammen skolene er at man finner effektive løsninger på dette. Etter skoleåret 27/28 går det siste store trinnet ut av barneskolen, og fra da av vil det bli bedre plass og muligheter for å finne gode løsninger med dagens romfordeling.

Etter 2030 vil dagens fødselstall begynne å slå inn på skolen, og da vil det ligge på 30 – 35 elever pr. trinn, noe som igjen vil gi god plass for alle på Fryal.

Å slå sammen Fryal og Odnos har mange konsekvenser:

Økonomisk: De økonomiske innsparingene betinger at man får til fleksible ordninger slik at man kan være nærmest mulig lærernormen. Et realistisk anslag kan se slik ut over årlige innsparinger:

Sparte ressurser p.g.a. færre grupper, 4,5 årsverk:	4.5 mill.
Stenge/selge Odnos skole, sparte FDV utgifter (3000 kvm):	3. mill.
<u>Spart ledelse, administrasjon og annen drift:</u>	<u>1. mill.</u>
Sum:	8.5 mill.

Etter hvert som elevtallet går ned, vil denne innsparingen øke litt i og med at jo mindre skolene er jo vanskeligere er det å bruke ressursene fleksibelt på tvers av trinn.

Pedagogiske konsekvenser:

Som nevnt tidligere i rapporten så er det forskningsmessig vist til at læringsutbyttet i snitt blir større på større skoler. Det henger sammen med at det blir et større profesjonelt miljø blant lærerne og det blir et større miljø for elevene, der de finner flere å være sammen med og de får flere læringspartnere. I elevintervjuene var elevene klare på at de ikke ville ha for små skoler.

Den samme mekanismen slår også inn når det gjelder ITO, det er ikke slik at ITO går ned når skolen er mindre. En av forklaringene kan være at normalitetsbegrepet blir smalere når det er færre elever, en annen forklaring er at det er lettere å finne læringspartnere eller drive tilpasset opplæring når miljøet er større. Men man ser at noen skoler har lyktes godt med å veksle inn ITO-ressurser til tolærersystem. Det betinger kompetanseheving og godt samarbeid med PPT om hvordan man kan drive opplæring på samme tema, men med ulik metodikk.

Et større profesjonelt miljø vil også gjøre rekrutteringen lettere, dagens unge lærere vil heller jobbe i litt større profesjonsfelleskap. I og med at den nye lærerutdanningen gir lærere med bare to eller tre fag, gir en større skole bedre mulighet til å nyttiggjøre seg den kompetansen, og man kan bruke lærerne med smal fagkompetanse mer på tvers.

Konsekvenser for elevens hverdag:

Elevene er generelt ikke så redd for litt reisevei, det er mange i Søndre Land som har reisevei, men for de aller fleste vil det uansett ikke overskride 30 min, noe som elevene synes er innenfor det akseptable.

Det som er et større problem, er deltakelse på fritidsaktiviteter. Eleven på Odnnes har sine aktiviteter andre steder enn på skolen, og de må ut og kjøre om kveldene. Dette sier de kan være vanskelig, det går ikke offentlig transport, eller den som går er dyr. Det er heller ikke alle som har foreldre som kan kjøre. Derfor sier elevene at mange blir fratatt muligheten for å være med på slike aktiviteter og det er med på å skape utenforskap. Ved en sammenslåing bør man derfor benytte muligheten til å koble slike aktiviteter både mot SFO og i forlengelse av skoledagen. Mange kommuner har hatt gode erfaringer med å gjøre slike grep.

Odnnes skole blir i noen grad brukt på ettermiddagstid til samlingssted, da fortrinnsvis uteområdet. Det er viktig å opprettholde områder som egner seg til ulike aktiviteter som engasjerer elevene på kveld og i helg.

Konsekvenser for lokalsamfunnet:

Odnnes skole er helt klart en viktig faktor som bidrar til å holde lokalsamfunnet sammen. Det er også en fordel å ha en skole i nærmiljøet for å skape bolyst, og det er en trygghet for de fleste å ha kort reisevei og god relasjon til de ansatte på skolen.

Det er ikke nødvendigvis skolen i seg selv og pedagogikken som holder bygda sammen, like viktig er bygget og de aktivitetene som foregår der.

Forskningsmessig er det vanskelig å finne entydig forskning på at å legge ned en skole fører til fraflytting, som regel er det motsatt – at folk flytter og så må skolen legges ned.

Men det er også eksempler på lokalsamfunn som har levd godt videre selv om skolen er lagt ned. Da er man imidlertid mer avhengig av å ha ildsjeler som drar i gang aktiviteter og man er også avhengig av å ha et lokale hvor folk kan møtes.

Dersom man går for å slå sammen skoler er det viktig å starte prosessen tidlig. Både ansatte og foreldre var opptatt av at det trengs tid til å la det modne, og det må settes av tid og prosesser til å forene både barn og ansatte. Det er to kulturer som skal kjøres sammen, og da er det viktig at det ikke blir en skole som skal flytte inn i en annen kultur, men at alle får være med og bygge en ny felles kultur.

6.5 Alternativ 4, 1 – 10 skole

Et alternativ for å drive mer effektiv administrasjon av skolen er å slå sammen alle tre skolene til en skole med felles ledelse og felles administrasjon. Det er mange skoler i Norge som har den organiseringen og det fungerer stort sett godt. Den økonomiske besparingen er litt større enn ved bare å slå sammen Fryal og Odnes, man vil ha behov for en rektor mindre, og man kan ha mer felles administrative funksjoner. Imidlertid vil den samlede besparing på ledelse være minimal, man må styrke nivået under dersom det blir en rektor mindre.

Det kan være en gevinst i at det blir mer samarbeid mellom skoleslagene, og at man ser både ressurser og kompetanse i en helhet. Når flere og flere lærere får smalere kompetanse, kan det være en fordel å ha mulighet for å jobbe på flere nivåer i skolen. Men dette kan man også gjøre selv om man er to skoler.

Den økonomiske gevinsten er vanskelig å anslå, men man vil minst få det samme som ved å slå sammen barneskolene, og sannsynligvis rundt 0,5 mill. mer på redusert ledelse og administrasjon. Men det er bare et anslag.

For støttetjenestene kan dette være en fordel, det blir færre møteplasser og sannsynligvis lettere å følge eleven og skape gode overganger.

For rektor er overgangen størst, da blir det bare en rektor i kommunen!

7. Helhetlige tjenester

Det er gjennom denne utredningen beskrevet hvordan kommunen arbeider med de helhetlige tjenestene og effekten av disse. Selv om det foregår mye godt arbeid, og det er mange prosjekter som gir effekter, er det likevel et potensiale på flere områder. Det anbefales spesielt å se på tre områder, praksis på ITO, ressursbruk i barnevernet og ungt utenforskap. Dette er tre store utgiftsposter og det vil være store gevinster for kommunen dersom man finner andre løsninger her.

Når det gjelder ITO så brukes det mye mer ressurser sent i skoleløpet enn tidlig, det motsatte av det som er anbefalt når det gjelder tidlig innsats. Samtidig vet man at det er vanskelig å ta bort en rettighet man allerede har fått, derfor bør det bli en gradvis dreining der man «faser ut» dagens praksis etter hvert som elevene går ut, mens man heller setter inn større innsats på de yngre. I og med at det er mye spesialpedagogisk hjelp i barnehagene, er det viktig at den gir effekter og at det er sammenheng med det som gis i småskolen.

Ungt utenforskap kan også forebygges, og det er stor sammenheng mellom elever som har ITO i ungdomsskolen og frafall. Det samme gjelder barn som er plassert i institusjon eller fosterhjem. God tverrfaglig innsats der man er enige om målene, der man er opptatt av at livsmestring består av å ha faglige og sosiale grunnleggende ferdigheter, og at man må hjelpe barn og deres familier til å selv takle sine problemer, er avgjørende premisser for å lykkes med tverrfaglig samhandling.

Det er vanskelig å sette en konkret sum på effekten av tidlig innsats og god forebygging, men et ungt utenforskap blir ofte et varig utenforskap, og for kommuneøkonomien gir det store utslag. I tillegg vil vi trenge arbeidskraften i framtiden.

Kommunen kan likevel sette noen måltall på dette, hver prosent ITO koster rundt to millioner, hvert unge utenforskap gir det offentlige utgifter på rundt 730.000 pr. år, og kommunen må ta store deler av disse utgiftene.

Barnevernet i Søndre Land har også store utgifter, 34 millioner i året, noe som er svært mye mer enn man bruker i sammenlignbare kommuner. Her er det mulig å redusere dette beløpet betraktelig gjennom godt samarbeid og tidlig innsats, og å finne lokale løsninger i stedet for plasseringer.

De ikke-lovpålagte tjenestene har ingen målinger på effekt, utenom det som de andre tjenestene sier - at de har stor nytte av disse. En gjennomgående problematikk i alle kommuner er at man ikke

har laget seg noen kriterier for å måle effekten av denne ressursbruken. Dersom de skal vurderes, bør de derfor utfordres på å lage seg måleparametere som viser hvordan tiltakene de setter inn slår ut på de som mottar hjelpen. KSK er klar over at det ikke er en lett øvelse, det er ofte mange faktorer som spiller inn samtidig, men dersom man lager seg gode beskrivelser på status før og etter innsatsen, er det mulig å vise effekter av tiltaket.

8. Konklusjon og anbefalinger

Endring av skolestruktur og barnehagestruktur er en krevende øvelse og skaper stort engasjement og mye følelser. Samtidig er det en viss utålmodighet hos både ansatte og innbyggere på at det skal tas avgjørelser. Uvissheten om hva som skjer er belastende over tid. Den store utfordringen er å se på strukturendringer i lys av en barnets beste – vurdering. Hva er best for barnet på kort og lang sikt, og hva skal ligge til grunn for vurderingen? Det økonomiske eller det kvalitative, på det historiske og tradisjonelle eller på fremtiden, på forskning eller på generelle oppfatninger?

Søndre Land har samme utfordring som de fleste andre norske kommuner, en økning i den eldre befolkningen og en nedgang i antall barn. Det går ut over den økonomiske bærekraften samtidig som det kan gå ut over kvaliteten på tilbudet. Uansett vil det bli svært vanskelig møte fremtiden med den strukturen i dag uten å hente ressurser fra andre sektorer, og det blir et spørsmål om kommunen har mulighet til det. Det er også viktig at kommunen oppfylder de lovkrav som gjelder for barnehager og skoler, og at det er ressurser til å drive forsvarlig og med god kvalitet.

Søndre Land har de to siste årene startet en snuoperasjon og det er tegn på mer bærekraftig økonomi. Men den demografiske utviklingen fortsetter og for oppvekstsektoren betyr det ytterligere reduksjoner på rammene. Det er et stort overskudd av formålsbygg, og utgiftene til å drifte disse tar ressurser fra det pedagogiske arbeidet. Derfor er det helt nødvendig med omstillinger, enten ved struktur eller ved reduksjon av antall ansatte eller ved store endringer i arbeidsmåter.

Hovedfunnene i arbeidet med rapporten kan beskrives i følgende punkter:

- Elever og lærere rapporterer om et godt miljø og høy trivsel
- Elever og foreldre ser litt ulikt på hva som er en kvalitativ og trygg skole. Elevene er mest opptatt av den sosiale tryggheten, at de har venner og en lærer som kan faget sitt og er en rettfærdig og god pedagog. Foreldrene er noe mer opptatt av den fysiske tryggheten og at

barnet blir sett og godt behandlet, men de er også opptatt av at det er høy kvalitet på tjenestene. Foreldrene er naturlig nok også opptatt av kort reisevei.

- Arbeidssituasjonen for lærerne i skole og barnehage har endret seg de siste årene, det har blitt mer arbeid med barn som trenger ekstra hjelp.
- Skolene får etter hvert god plass og mye ledig kapasitet, og en stadig større andel av ressursene går til drift av byggene.
- Mye av det pedagogiske utviklingsarbeidet foregår i profesjonsfelleskapet, det betyr at det må være en viss størrelse på personalet og at ledelsen må ha god prosesskompetanse
- Det er stor forskjell på skolene og undervisningen i kommunen, både foreldre, ansatte og elever påpekte dette og ønsker å utjevne ulikhetene.
- Det har blitt en trang økonomi på skolene, mange er på grensen for å greie å opprettholde lærernormen, og driftsbudsjettet er på et minimum.
- Høy kvalitet i skole og barnehage har mye å si for livsmestring og hvordan det går med den enkelte elev. Skoleresultatene har et potensiale, skolebidragsindikatoren er negativ på barneskolene, og det betyr at mange av elevene har forutsetninger for å få bedre resultater. At elevene behersker grunnleggende ferdigheter, har stor sammenheng mellom hvordan du greier deg på videregående skole. Skolen og barnehagen er en viktig arena for sosial utjevning, og elever som mestrer skolegangen og fullfører videregående skole har en mye større sjanse for å ikke havne i utenforskap. Det er få jobber i dag for den som kun har grunnskole.
- Man begynner å merke en utvikling mot at det er vanskeligere å få tak i kvalifisert arbeidskraft.
- Den demografiske utviklingen vil fortsette, det blir flere eldre og færre barn.
- Selv om forskning og tall viser at større skoler generelt gir høyere trivsel og bedre læringsresultater, er det også noen barn som har det best i et lite miljø
- En skolestrukturendring vil føre til at noen elever får en lengre skolevei. Men de aller fleste i Søndre Land vil få en forsvarlig reisevei, det er få som vil overstige 30 minutter.
- En endring i struktur for barnehage vil kunne komplisere hverdagen for noen foreldre.
- Det er forskjell på behovet til en barneskoleelev og en ungdomsskoleelev, men samtidig ser vi at ungdomstiden går gradvis ned i ungdomsskolen. Når man blir eldre, er behovet for å utvide det sosiale nettverket større.
- Det er et stort potensial innenfor det helhetlige arbeidet og ressursbruken på ITO, barnevern og utenforskap.

- Helsepsykiertjenesten, Avdeling for Forebygging og oppfølging, PPT og øvrige støttetjenester peker på at økt tilstedeværelse i barnehager og skoler vil styrke relasjonsbygging, tidlig innsats og forebyggende arbeid. Tjenestene opplever i dag begrenset kapasitet til å være tett nok på virksomhetene.
- Det tverrfaglige samarbeidet mellom skole, barnehage og støttetjenestene vurderes som avgjørende for å lykkes med livsmestringsoppdraget, redusere behovet for omfattende individuelle tiltak og forebygge utenforskap.
- Det er en slitasje i å vente på avgjørelser, det er uttrykt mange steder at det må komme beslutninger snart.

En anbefaling fra KS-K sin side er å vurdere dette opp mot barns behov og ta barns beste - vurderinger. I alle avgjørelser som angår barn er dette et førende prinsipp. I intervjuene med elevene kom det tydelig fram hva de mener er grunnleggende kvaliteter ved skolen og det gode læringsmiljøet:

- Et godt elevmiljø med mulighet for valg av venner. Elever lærer best når de samarbeider om læringen. Det er mer inspirerende når de kan samarbeide i ulike konstellasjoner.
- Lærere som er gode fagfolk og som skaper variasjon og læring i timene, og som har en god relasjon til elevene
- En skole med god nok kvalitet på bygget, både inne og ute
- Oppdaterte læremidler og utstyr som fungerer

For barnehagene er det viktig med nok ansatte, kompetente ansatte og et miljø både inne og ute som stimulerer til aktivitet, lek og læring.

Høy kvalitet i skole og barnehage er en god investering for samfunnet, det gir færre utenforskap og bedre livsmestring og høyrere kompetanse til å takle voksenlivet. Kvalitet defineres som både god opplæring og et godt sosialt miljø. Et mål må være at det alle barn skal ha like muligheter, uavhengig av hvilken avdeling de går i eller hvilken klasse de går i. Alle skal være heldige med læreren.

Disse argumentene må veies opp mot hverandre når man skal ta en barnets beste – vurdering. Ut ifra disse punktene og med en kvalitativ vinkling i bunn og med erfaringene fra intervjuene foreslår

KSK at man gjør strukturelle endringer for å ha ressurser til den kvaliteten man ønsker i barnehage og skole.

Selv om det vil være negativt for to lokalsamfunn og det vil være mer krevende for foreldrene, blir hensynet til barna og muligheten for å oppleve god og lik kvalitet og dermed like muligheter, et sterkere argument.

Da er det å slå sammen barneskolene og legge ned Trevatn barnehage som gir størst økonomisk gevinst, og i dette tilfellet muligheter for å opprettholde ønsket kvalitet. Et elevtall på rundt 45 elever pr. trinn pr. år de neste 10 årene vil kunne gi bedre arbeidsforhold både for elever og ansatte ved å slå sammen skolene. Alternativet er dessverre å fortsette med ostehøvelen, og da vil det gå ut over kvaliteten såpass mye at det kan bli vanskelig både for trivsel og lovligheten.

Samtidig med strukturendringene bør kommunene også arbeide for å redusere behovet for ITO, man bør se på utgiftene til barnevernet, og man må fortsette arbeidet med å redusere det unge utenforskapet. Dersom man lykkes på disse tre områdene, vil det gi store gevinster.

KS KONSULENT

